

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Jan Rokycana: Husitský arcibiskup

Bc. Anna Říhová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Jan Rokycana: Husitský arcibiskup

Bc. Anna Říhová

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc. za příkladné vedení a odborné rady. Rovněž děkuji PhDr. Radce Křížkové Červené za užitečné rady a vstřícný přístup.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Dětství a mládí Jana Rokycany	8
1. Kovářský synek.....	8
2. Po boku Jakoubka ze Stříbra	11
1. Rokycanovy politické začátky	11
2. Smrt Jana Želivského	13
3. Libeňský mír	15
3. Rokycana v čele husitské církve	18
1. Basilejský sněm.....	18
1. České poselstvo na Basilejském sněmu	19
2. Basilejská kompaktáta.....	23
2. Neuznaný arcibiskup.....	27
1. Odchod do vyhnanství.....	27
2. Návrat do Prahy.....	31
3. Po boku Jiřího z Poděbrad.....	34
1. Králův arcibiskup	34
2. Jan Rozkydal	35
3. Jednota bratrská.....	37
4. Smrt Jana Rokycany.....	38
4. Dílo Jana Rokycany a ostatních husitských osobností	42
1. Dílo Jana Rokycany	42
1. Postilla Jana Rokycany.....	44
2. Jan Hus	47
1. Život a dílo Jana Husa.....	47
2. Postila Jana Husa.....	51
3. Jakoubek ze Stříbra	54
1. Život a dílo Jakoubka ze Stříbra.....	54
2. Postila Jakoubka ze Stříbra	59
3. Petr Chelčický	61
1. Život a dílo Petra Chelčického	61
2. Postila Petra Chelčického	66
5. Závěr	69
6. Obrazová příloha.....	71
7. Resumé.....	77

8. Seznam použité literatury.....	78
1. Knihy.....	78
2. Odborné články.....	81
3. Prameny.....	82
4. Internetové zdroje.....	83

1. Úvod

Tato diplomová práce se zabývá životem a dílem husitského učenice, teologa, kazatele a prvního husitského arcibiskupa Jana Rokycany. Cílem práce je deskripce jeho života a analýza jeho díla na základě dostupných pramenů a literatury, společně s komparací jeho vybraného díla s vybranými díly ostatních husitských učenců. Cílem této komparace je určení toho, v čem se jejich díla mezi sebou shodují, popř. v čem se liší.

První kapitola této práce sleduje Rokycanovo dětství a mladá léta, které strávil v Praze na Karlově Univerzitě. Druhá kapitola se zabývá Rokycanovým pozvolným mocenským vzestupem do čela vůdce umírněné husitské frakce na starém Městě Pražském.

Třetí kapitola pojednává o zápase Jana Rokycany a jeho umírněné husitské frakce s radikální frakcí husitskou, zaměřuje se na sněm v Basileji a následné zvolení Jana Rokycany za prvního husitského arcibiskupa.

Poslední kapitola se zabývá Rokycanovým teologickým dílem. Společně s ním je pojednáváno i o životě a dílech ostatních husitských učenců a jeho univerzitních kolegů. Jejich vybraná díla jsou interpretována a komparována s vybraným dílem Rokycanovým. Součástí práce je rovněž stručná obrazová příloha.

2. Dětství a mládí Jana Rokycany

1. Kovářský synek

Rokycany, město v západních Čechách, byly poprvé zmíněny, ještě jako vesnice, v roce 1110 slavným přemyslovským kronikářem Kosmou (asi 1045 – 1125) v jeho díle *Kronika česká (Cronica Bohemorum)*¹ coby součást majetků pražského arcibiskupství.² Už z této pozice stály Rokycany na počátku husitských válek na straně katolíků. V nastávajících husitských válkách měly i ony svou roli, jelikož v roce 1412 rozeslali mniši zdejšího augustiniánského kláštera po okolních farách 16 polemických článků vybraných z díla pražského kazatele Jana Husa, které odsoudili jako kacířské.³ O několik let později, v roce 1419, dokonce rokycanští občané odmítli vpustit do městských bran lidové procesí vedené plzeňským knězem Václavem Korandou, který tudy vedl své stoupence do Prahy.⁴ V roce 1421 byly Rokycany dobyty samotným Janem Žižkou a zdejší klášter vydrancován.⁵ Postupem času a vývojem revolučních událostí ovšem Rokycany zcela změnil svůj politický směr, přidaly se k husitskému hnutí, a navíc se postavily na stranu radikálních táboritů, namísto umírněných Pražanů.⁶

V tomto městě se narodil zřejmě nejslavnější rokycanský rodák Jan Rokycana. Zcela přesné datum jeho narození není známo, historikové ho nejčastěji umísťují do 90. let 14. století. Rokycanův údajný rodný domek, který byl v 16. století označován v kronice pod jménem *Volšanka*,⁷ a který stával pod tehdejšími městskými hradbami, na rokycanském předměstí zvaném *Pátek*, se v poměrně dobrém stavu zachoval až do 20. století, ale bohužel musel být v roce 1981 zbořen kvůli stavbě panelového sídliště.⁸

¹ HRACHOVÁ, Hana, David BOREK a Aleš ČESAL A KOL. *Rokycany*. Praha: Lidové noviny, 2011, s. 20.

² CIRONIS, Petros: *Historie města Rokycan. Rokycany od 10. stol. do vlády Vladislava II.* sešit I. (druhé doplněné a opravené vydání). Státní okresní archiv Rokycany 1996, s. 9.

³ Tamtéž, s. 35.

⁴ Tamtéž, s. 37.

⁵ HRACHOVÁ, Hana, David BOREK a Aleš ČESAL A KOL. *Rokycany*, s. 29.

⁶ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan: svědectví Zdeňka Nejedlého, Kamila Krofty, Martina Kozáka a Josefa Teigeho : 600. výročí narození Mistra Jana z Rokycan, 1397-1997*. Rokycany: Státní okresní archiv, 1997, s. 3.

⁷ *Vědecká konference o životě, díle a historickém významu Mistra Jana z Rokycan: materiály z konference konané v Muzeu Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech ve dnech 27.-28.2.1997*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1997. Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, 3/1997, s. 21.

⁸ CIRONIS, Petros: *Historie města Rokycan*, s. 58.

Rokycanův současník a politický odpůrce, papež Pius II. (vlastním jménem Enea Silvio Piccolomini (1405–1464)) o něm ve svém díle *Historie česká (Historia bohemica)* prohlásil, že to byl „hoch pocházející z prostých rodičů a chudých poměrů.“⁹ Další Rokycanův odpůrce a zároveň také jeho nejstarší životopisec, františkánský mnich Jan Bosák Vodňanský (asi 1460 – po 1535) ve svém spise *Locustarium de sectis et diversitate atque multiplicatione Begardorum in terra Boemiae*, které obsahuje Rokycanův kratičkový životopis, píše, že Rokycanův otec byl soukeník.¹⁰ Ovšem obecně se má za to, že otec Jana Rokycany byl kovář a na předměstí Pátku také provozoval svou živnost. Podle jistých písemných pramenů měl Rokycana dokonce i sestru, ale tím výčet o Rokycanově rodině končí.¹¹ Dále už nám není známo nic o jeho matce, ani o jiných rodinných příslušnících.

Poměry, ze kterých vzešel tedy byly opravdu více než skromné. Pokud by mladý Rokycana nechtěl jít ve stopách svého otce a stát se také kovářem, zbyla pro něj už jen jediná cesta, a ta vedla do církve. A taková cesta nebývala zadarmo. Poté, co krátký čas sloužil u sedláka odešel, ještě jako velmi mladý, na studia do Prahy.¹² O jeho prvním pobytu v Praze většina autorů soudí, že to byly velmi neutěšené měsíce. Rokycana trpěl velkou bídou, která ho nutila přivydělávat si, kde se jen dalo, dokonce prý musel i žebrot.¹³ Zároveň také často chodil do Betlémské kaple, kde působil jako kazatel věhlasný Jan Hus, poznával jeho osobnost a nechával se okouzlovat jeho kázáními.¹⁴

Studia ale měla větší finanční nároky, než kolik jich Rokycana mohl pokrýt žebrotou. Proto se nakonec musel vrátit do svých rodných Rokycan. Tam pak vstoupil do již zmíněného tamního kláštera sv. Augustina. U augustiniánů ale nepobyl příliš dlouho a zakrátko se vrátil zpět do Prahy. Důvod tohoto rozhodnutí není přesně uveden, možná se Rokycanův názor začal rozcházet s názory bratří augustiniánů, nebo se v Rokycanech potřeboval pouze zotavit po hladových pražských měsících. Možná byl z kláštera

⁹ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*. Přeložil Alena HADRAVOVÁ, přeložil Dana MARTÍNKOVÁ, přeložil Jiří MATL. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1998. *Fontes rerum Regni Bohemiae (FRRB)*, s. 137.

¹⁰ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan: vydáno u příležitosti 600. výročí narození Mistra Jana z Rokycan*. Rokycany: Státní okresní archiv, 1997, s. 74.

¹¹ HRACHOVÁ, Hana, David BOREK a Aleš ČESAL A KOL. *Rokycany*, s. 47.

¹² CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 14. Někteří historikové zastávají názor, že Rokycana odešel do Prahy teprve po svém pobytu v rokycanském klášteře a do svého rodného města se už nevrátil.

¹³ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 8. Tuto skutečnost zmiňuje rovněž Piccolomini (Pius II.) v *Historii České* na s. 137.

¹⁴ Tamtéž, s. 8.

dokonce vyloučen.¹⁵ Rovněž nevíme s jistotou, jestli se v Rokycanech stal skutečným augustiniánským mnichem, nebo byl v době svého odchodu pouhým novicem. Je dokonce možné, že to byl právě Rokycana, který v srpnu 1412 poslal do Prahy Husovu kolegovi a blízkému příteli Jakoubkovi ze Stříbra kopii oněch 16 Husových článků, které rokycanští mniši označili za herezi.¹⁶ Každopádně nejpozději v roce 1413¹⁷ se ani ne dvacetiletý Rokycana rozhodl definitivně opustit materiální bezpečí kláštera, své rodiče i rodné město, a vydal se do Prahy podruhé a začal studovat na pražské univerzitě.¹⁸ Nezabránila mu v tom ani jistota opětovné hmotné nouze.

¹⁵ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 10.

¹⁶ Tamtéž, s. 10.

¹⁷ Tamtéž, s. 10.

¹⁸ BARTOŠ, František Michálek. *Světcí a kacíři*. Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1949. *Spisy Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké*, s. 197.

2. Po boku Jakoubka ze Stříbra

1. Rokycanovy politické začátky

Na pražské univerzitě začal Jan Rokycana studovat na artistické fakultě v tzv. *collegia pauperum*, tedy v koleji chudých.¹⁹ Jeho finanční situace byla dle očekávání i nadále neutěšená, ale v tomto případě již nebyl nucen žebrot. Na studium si vydělával jako vychovatel syna jakéhosi šlechtice a zároveň se také učil gramatiku a dialektiku.²⁰ Později si polepšil také co se týkalo kolejního pobytu a přešel z *collegia pauperum* na *collegium reginae*.²¹ Titul bakaláře na pražské artistické fakultě získal na podzim roku 1415.²² Na titul mistra si ale Rokycana musel bohužel počkat až do roku 1430,²³ protože roku 1417 byly na dlouhých 13 let z rozhodnutí pražského arcibiskupa a stále probíhajícího kostnického koncilu zastaveny všechny univerzitní zkoušky.²⁴ Zatím byl tedy, někdy po roce 1421, vysvěcen na kněze bývalým pražským arcibiskupem Konrádem z Vechty.²⁵

Ovšem kromě studia obnovil Jan Rokycana za svého druhého pražského pobytu především své pravidelné návštěvy Husových kázání v Betlémské kapli, kam nyní chodil téměř denně.²⁶ S pravděpodobností byl v Betlémě také v červnu roku 1410, kdy papež přikázal tuto kapli zavřít, a spolu s ostatními posluchači slíbil Husovi věrnost a podporu v nastávajícím boji.²⁷ Možná byl rovněž svědkem Husova útěku do vyhnanství v roce 1412, kvůli papežskému interdiktu uvalenému na Prahu.²⁸

Nebyl to ovšem pouze Jan Hus, který okouznil mladého Rokycanu natolik, že se denně vracel do kostela a poslouchal plamenná kázání. Kromě Jana Husa našel totiž ještě další velký vzor, který se pro něj později stal mnohem důležitějším, než byl Jan Hus. Tímto vzorem byl Husův blízký přítel Jakoubek ze Stříbra (1372–1429), který působil

¹⁹ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 10.

²⁰ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 137.

²¹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, Praha: Zvon, 1992, s. 51.

²² ČORNEJOVÁ, Ivana. *Dějiny Univerzity Karlovy*. Redaktor Josef PETRÁŇ, redaktor Michal SVATOŠ, redaktor František KAVKA. Praha: Karolinum, 1995, s. 121.

²³ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 16.

²⁴ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 11.

²⁵ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 51.

²⁶ M. Jan Rokycana, obránce pravdy a zákona Božího / výbor z kázání, obrany kalicha a z listů uspoř., úvodem a pozn. opatřil PhDr. František Šimek. -- 1. vyd. -- Praha : Jan Laichter, 1949, s. 7.

²⁷ BARTOŠ, F.M. *Světci a kacíři*, s. 198

²⁸ BARTOŠ, František Michálek. *Z Husových a Žižkových časů*. Praha: B. Kočí, 1925, s. 128.

jako kazatel v kostele sv. Vojtěcha na Novém Městě.²⁹ Poté, co byl Jan Hus nucen v roce 1412 uprchnout a Betlémská kaple osiřela, to byl právě Jakoubek ze Stříbra, který stanul na jeho uprázdněném místě jako nový betlémský kazatel a vůdce náboženského odporu proti dogmatické katolické církvi.

Jakoubek ze Stříbra jako první formuloval skutečnou podobu budoucí husitské církve. Ve své práci i kázáních se opíral jak o myšlenky Jana Husa, tak i o myšlenky anglického reformního kazatele Jana Viklefa (*John Wycliffe* (zemřel 1384)) a o jeho díla, která sám překládal.³⁰ V souladu s nimi ve svých kázáních veřejně a nahlas odsuzoval zpustlost a úpadek nynější církve a důsledně volal po změnách. Podle jeho nového programu bylo zapotřebí katolickou církev uzdravit z věčného úplatkářství a simonie, zbavit církevní hodnostáře jejich moci i majetku a znovuvytvořit církev chudou a čistou, jako za časů prvotní církve.³¹ Díky pečlivému studiu bible si všiml podstatné věci, a sice, že učení prvotní církve vyznává podávání svatého přijímání obyčejným věřícím pod obojí způsobou, což tedy znamená, že i prostí laičtí poddaní, měšťané i vesničané mají právo přijímat při mši svaté jak chléb coby tělo Kristovo, tak i víno z kalicha coby krev Kristovu. Ovšem tehdejší praxe katolického přijímání 15. století povolovala laickým věřícím přijímat pouze pod jednou způsobou, tedy pouze chléb, zatímco kněží a ostatní duchovní přijímali jak chléb, tak i víno. Sám Jakoubek to odůvodnil jejich leností a nezájmem o duši věřících, kterým je odepřena celá polovina svatého přijímání a jejich duše tedy zůstávají nespaseny.³²

Jakoubek ze Stříbra si za svou velký celoživotní cíl vytkl uvést přijímání pod obojí pro laické věřící opět do praxe. Na tomto základě vystavěl celý nový myšlenkový program, který se posléze stal také pevným základem nově vzniklé husitské nauky. Bylo jím jeho dílo *čtyři pražské artikuly*. Ty požadovaly svobodu kázání slova božího, přijímání kalicha, návrat církve k prvotní chudobě a čistotě, a souzení laiků i církevních činitelů podle jednotného světského práva.³³

Jan Rokycana, který byl členem studentského ústavu, a tedy i žákem Jakoubka ze Stříbra, se pro myšlenky svého učitele nadchl. Zakrátko se stal Jakoubkovým nejbližším

²⁹ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 198

³⁰ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek V. 1402-1437. Praha: Paseka, 1999-, s. 102.

³¹ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 90.

³² JAKOUBEK ZE STŘÍBRA, ČEJKA, Mirek a Helena KRMÍČKOVÁ, ed. *Dvě staročeská utrakvistická díla Jakoubka ze Stříbra*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 97.

³³ BARTOŠ, F.M. *M. Jakoubek ze Stříbra, spolubojovník a nástupce Husův*. Příbram: Rada starších ČČS, 1936, 16-17.

spolupracovníkem a společně s ním stanul v čele umírněné husitské frakce. V roce 1418 už nepochybně ve svých rukou soustřeďoval značnou moc, jelikož byl osobně vyzván kostnickým koncilem, aby se dostavil na místo jeho konání a zpovídal se sněmu jako „jeden z náčelníků sekty Husovy.“³⁴

2. Smrt Jana Želivského

Společně s Jakoubkem ze Stříbra se Jan Rokycana začal účastnit různých církevních synod, kde obhajovali zájmy své umírněné frakce, jak proti ostatním husitským frakcím, tak i proti samotným katolíkům. Rokycana na jedné takové synodě v roce 1421 vystupoval jako kazatel Starého Města pražského.³⁵

Papež Martin V. (1363 – 1431), zvolený kostnickým koncilem, sice husitskou nauku odsoudil jako herezi, ale nové učení se v Čechách rychle šířilo.³⁶ Král Václav IV. (1361 – 1419) proti husitům v zásadě nic nenamítal. Navíc jeho druhá choť, královna Žofie Bavorská, prokazovala své sympatie novému husitskému směru už za života Jana Husa.

Když v roce 1419 král Václav IV. náhle zemřel, byl jako nový král ustanoven a korunován jeho mladší bratr Zikmund Lucemburský (1368 – 1437), v té době již uherský a římsko-německý král. Kvůli neustálým potyčkám mezi radikálními a umírněnými husitskými frakcemi se ještě v roce 1419 tyto frakce rozhodly svolat všeobecný husitský sněm, který se konal 3. června 1421 v Čáslavi.³⁷ Tento sněm požadoval, mimo jiné, také všeobecné přijetí Jakoubkových čtyř pražských artikul, ke kterému vcelku bezproblémově došlo, jak v případě husitských frakcí, tak i v případě ojedinelých katolických šlechticů, kteří se sněmu rovněž účastnili.³⁸ Samotní Jakoubek ani Rokycana se sněmu přitom neúčastnili.

Na sněmu v Čáslavi rovněž navrhli zástupci pražských husitů odmítnout Zikmunda Lucemburského jako českého krále a místo něj navrhli zvolit si svobodně

³⁴ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 52.

³⁵ Tamtéž, s. 52.

³⁶ FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*. Praha: Práh, 2014., s. 52.

³⁷ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek V. 1402-1437. s. 297.

³⁸ Tamtéž, s. 297.

vlastního kandidáta z řad české šlechty.³⁹ Ačkoli se Zikmund Lucemburský pokoušel na sněmu intervenovat a dohodnout se s rokujícími husity na příměří, byla nakonec sněmem jmenována 20tičlenná prozatímní vláda, která měla vládnout v Českém království namísto Zikmunda, dokud nebude ustanoven nový český král.⁴⁰

Tehdy stanul na nejvyšších příčkách husitské moci radikální kněz a přívrženec tábořské frakce Jan Želivský (1380 – 1422).⁴¹ Ten již dříve působil jako lidový kazatel v chrámu Panny Marie Sněžné⁴² na Novém Městě pražském, které bylo centrem radikálních husitů.⁴³ Před 3 lety, dne 30. června 1419 svým plamenným kázáním vyvolal davovou hysterii, při které vedl své zfanatizované posluchače od svého kostela ke kostelu sv. Štěpána, odkud dav vyhnal katolického kněze.⁴⁴ Rozdivočelé procesí pak pokračovalo před novoměstskou radnicí a požadovalo po konšelech propuštění uvězněných husitů, což konšelé odmítli.⁴⁵ Věc se skončila krvavě první pražskou defenestrací,⁴⁶ tedy vyhozením konšelů z oken radnice na hroty sudlic a kopí ozbrojeného davu. Tím podnítil začátek husitských válek.

Po jednání čáslavského sněmu se Jan Želivský stal společně s Janem z Příbrami administrátorem duchovních záležitostí husitské církve.⁴⁷ Želivský se tím stal téměř neomezeným pánem Prahy. V kostelech rozpoutal hnutí obrazoborectví.⁴⁸ Dokonce odvolal pražské konšely a do městské rady místo na jejich místo dosadil radikálnější zástupce, a také si přisvojil jak pravomoci královského komořího,⁴⁹ tak i pravomoci vojenské.⁵⁰

Želivský se stal pro umírněné pražské husity nepohodlným. 9. března 1422 ho proto pozvali na radnici, kde zajali jeho i jeho doprovod, všechny uvěznili a následně popravili.⁵¹ Tato hromadná poprava, při níž byla všem uvězněným na staroměstské radnici useknuta hlava, vyvolala obrovskou revoltu Želivského následovníků, kteří začali

³⁹ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek V. 1402-1437, s. 297.

⁴⁰ Tamtéž, s. 297.

⁴¹ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 20.

⁴² FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*, s. 52.

⁴³ JUROK, Jiří. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*. České Budějovice: Veduta, 2006, s. 13.

⁴⁴ FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*, s. 54.

⁴⁵ Tamtéž, s. 54.

⁴⁶ JUROK, Jiří. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 12.

⁴⁷ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek V. 1402-1437, s. 299.

⁴⁸ Tamtéž, s. 300.

⁴⁹ JUROK, Jiří. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 14.

⁵⁰ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek V. 1402-1437, s. 302.

⁵¹ FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*, s. 74.

ve městě bezhlavě drancovat a zabíjet. Vtrhli také na univerzitní koleje, vyplnili ubytovny studentů i mistrů, kradli a pálili knihy a také zajali a uvěznil na radnici několik univerzitních profesorů.⁵² Mezi uvězněnými byl také Jakoubek ze Stříbra.⁵³ Jan Rokycana tehdy ve strachu o život z Prahy utekl.⁵⁴ Po skončení bouří se ovšem vrátil.

Smrt Jana Želivského sice přivodila velké pouliční masakry a drancování, ale také napomohla pádu litevského knížete Zikmunda Korybuta, zástupce polského krále a „požádaného českého krále“,⁵⁵ kterému v té době radikální husitská frakce nabídla českou korunu. Korybut vládl na Novém Městě pražském jako *správce Království českého a Markrabství moravského*.⁵⁶ Usiloval o smíření husitů s katolickou církví a po Želivského smrti byl brzy z Čech odvolán.⁵⁷

3. Libeňský mír

Situace po Želivského smrti a Korybutově odjezdu z Čech byla i nadále vyostřená a smír zůstal velmi křehký. Radikální i umírněná husitská frakce si jen těžko zachovávaly mezi sebou příměří. Aby se zabránilo dalším přím a neshodám, bylo 14. června 1424 svoláno mírové jednání na Konopišti, aby si mohli pražští i táborští husitští kněží vyjasnit věroučné shody a rozdíly.⁵⁸ Pražskou stranu umírněných husitů vedl, kromě Jakoubka ze Stříbra a Jana z Příbrami také Jan Rokycana.⁵⁹ V komisi zasedali 4 laici, jako ukázka nadřazenosti světské moci nad tou duchovní.⁶⁰ Rokycana na jednání vystoupil proti spojenectví věhlasného tábořského vojevůdce Jana Žižky (1360 – 1424) a města Prahy.⁶¹ Někdy v té době byl navíc jmenován se navíc stal kazatelem v kostele panny Marie v Týně.⁶² Také se účastnil veřejného odporu proti Zikmundovi Korybutovi.⁶³

⁵² KAŠPAR, Jaroslav, PORÁK, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Svoboda, 1980, s. 82.

⁵³ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 11.

⁵⁴ KAŠPAR, Jaroslav, PORÁK, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*, s. 82.

⁵⁵ JUROK, Jiří. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 20.

⁵⁶ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek V. 1402-1437, s. 316.

⁵⁷ Tamtéž, s. 320.

⁵⁸ Tamtéž, s. 325-326.

⁵⁹ Tamtéž, s. 326.

⁶⁰ Tamtéž, s. 326.

⁶¹ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 21.

⁶² BARTOŠ, F.M. *Světci a kacíři*, s. 202.

⁶³ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 21.

Jednání na Konopišti nepřineslo žádnou trvalou dohodu zneprátelených stran a brzy vypukla válka mezi Žižkou a Pražany.⁶⁴ Později toho roku, 1424, jel Žižka se svým vojskem orebitů do Hradce Králové, aby se tam setkal se Zikmundem Korybutem, který se opět vracel do Čech.⁶⁵ Katoličtí šlechtici, se Zikmundem Lucemburským v čele, se o tom naneštěstí dozvěděli a v Kostelci nad Labem na orebitské vojsko zaútočili.⁶⁶ Žižkovi ovšem přijel pomoci pan Hynek Boček z Poděbrad a zachránil ho.⁶⁷ Žižka byl i tak kvůli lsti katolických šlechticů donucen porušit dohodu s Prahou a při ústupu před nimi vstoupit i s vojskem na pražskou půdu.⁶⁸ Praha tedy neměla na vybranou musela na Žižku zákonitě zaútočit.

Žižka posléze táhl k Malešovu u Kutné Hory a Pražané v závěsu za ním.⁶⁹ Následná bitva skončila vítězstvím Žižkových orebitů, porážkou Pražanů a také zabavením jejich děl, vozů, zbraní a výstroje.⁷⁰ Žižka poté ještě vypálil Kutnou Horu.⁷¹ K Žižkově vítězství prý došlo i kvůli tomu, protože zástupci umírněné pražské frakce, v čele s Jakoubkem a Rokycanou, odmítli poslat Pražanům na pomoc posily.⁷² Rokycana pak byl proto obviňován jako původce malešovského nezdaru.⁷³

Věc již byla velmi vyhrocena, jelikož Žižka krátce po svém vítězství u Malešova opět táhl s vojskem na Prahu, aby se Pražanům pomstil.⁷⁴ Rokycana si 14. září 1424 vymohl s Žižkou setkání na Špitálském poli,⁷⁵ na kterém se ukázal jako mimořádně výmluvný kazatel. Svou řečí na obranu Prahy dokázal zklidnit hněv už zcela slepého Žižky, a docílil tak toho, že vojevůdce Prahu ušetřil a spolu s vojskem opět odtáhl.⁷⁶ Tento mír byl posléze známý jako tzv. *libeňský mír*.⁷⁷ Tímto statečným činem Rokycana získal ještě větší věhlas mezi umírněnými pražskými husity. Také díky tomu byl v roce 1427 jmenován do čela husitského duchovenstva a husitských kazatelů.⁷⁸

⁶⁴ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 12.

⁶⁵ BARTOŠ, František Michálek. *Z Husových a Žižkových časů.*, s. 133.

⁶⁶ Tamtéž, s. 133.

⁶⁷ KAŠPAR, Jaroslav, PORÁK, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých.*, s. 97.

⁶⁸ BARTOŠ, František Michálek. *Z Husových a Žižkových časů.*, s. 133.

⁶⁹ KAŠPAR, Jaroslav, PORÁK, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*, s. 97.

⁷⁰ Tamtéž, s. 97.

⁷¹ Tamtéž, s. 97.

⁷² BARTOŠ, František Michálek. *Z Husových a Žižkových časů*, s. 133.

⁷³ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 21.

⁷⁴ KAŠPAR, Jaroslav, PORÁK, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*, s. 99.

⁷⁵ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*. České Budějovice: Němec Bohumír - Veduta, 2013, s. 173.

⁷⁶ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 12.

⁷⁷ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 173.

⁷⁸ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 52.

Praha se následně rozdělila na dvě skutečně nezávislé husitské frakce. Nové Město pražské bylo v držení radikálních husitů. Ti se nadále drželi cesty odporu ke všemu katolickému a usilovali o obnovu církve na principech prvotního křesťanství.⁷⁹ Politický program umírněné husitské frakce se i nadále soustředil především na prosazení 4 pražských artikulů a na znovuoobnovení přijímání pod obojí, chleba i vína, laickými věřícími. V čele radikální husitské frakce stál kněz Jakub Vlk, který byl Rokycanův velký soupeř a odpůrce.⁸⁰ Vedl proti němu kázání a vybízel své posluchače, aby mu nenaslouchali.⁸¹ Rokycana, který naopak stál v čele umírněného Starého Města pražského, si to nenechal líbit a oplácel Vlkovy útoky stejnou mincí.⁸²

1. září 1428 byli jmenováni 2 správci husitského kněžstva, což byli právě Jakub Vlk za radikální stranu a Jan Rokycana za stranu umírněnou.⁸³ O rok později, 14. září 1429 vypukla mezi Starým a Novým Městem pražským šestidenní válka, kterou započali Vlkovi přívrženci, a která skončila příměřím 20. září.⁸⁴ V roce 1429 navíc zemřel zakladatel umírněné pražské strany Jakoubek ze Stříbra a Jan Rokycana se tím stal skutečným vůdcem husitského duchovenstva.

⁷⁹ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s.180.

⁸⁰ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 157.

⁸¹ Tamtéž, s. 157-159.

⁸² Tamtéž, s. 157-159.

⁸³ JUROK, Jiří. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 23.

⁸⁴ Tamtéž, s. 23.

3. Rokycana v čele husitské církve

1. Basilejský sněm

Obraz českých zemí nebyl za hranicemi českého království právě příznivý. Panovníci ostatních zemí považovali Čechy za kacířskou zemi, kterou je zapotřebí vrátit zpět do náruče katolické církve. A takovýto názor neměl pouze panovníci, ale také papež Martin V., který po dobu 11ti let stíhal husitské Čechy klatbou a posílal do odbojné země katolická vojska z celé Evropy.⁸⁵ Tyto křížové výpravy většinou pro katolíky dopadaly neslavně, např. bitva u Domažlic 14. srpna 1431, při které husité křížáky zahnali pouhým zpěvem chorálu.⁸⁶ Jako odpověď na tyto útoky husité, a především táborité, podnikali tzv. „spanilé jízdy,“ při kterých, kromě kořistí, rozšiřovali také svůj vliv.⁸⁷ Nová husitská církev musela čelit mnoha útokům a otevřeným střetům. Husitské hnutí samotné se rozštěpilo na několik směrů, což ještě znásobilo nastalé problémy.⁸⁸

V zájmu dosažení dohody, a pokud možno i jednotného stanoviska v otázce husitské teologické nauky, byla 30. dubna 1431 v pražském Karolinu svolána disputace pražských umírněných a táborských radikálních kněží, a ostatních duchovních, které se zúčastnili jak zástupci obou husitských stran, tak i přední politici.⁸⁹ Jednání probíhalo v českém jazyce, namísto obvyklejší latiny a jako první řečník na něm vystoupil právě Jan Rokycana.⁹⁰ Jednání sice nedošlo k žádným novým závěrům, ovšem obě strany si opětovně potvrdily, že jejich společným velkým cílem je program čtyř pražských artikul, jeho zachování a uvedení do širší praxe.⁹¹

20. února 1431 zemřel papež Martin V. a jeho nástupcem se stal Evžen IV. (1383 – 1447). Ten 23. července 1431 oficiálně zahájil sněm v Basileji.⁹² Začátek sněmu nebyl snadný, v krátké době byl dokonce zcela zrušen a papež přikázal svým legátům Basilej opustit.⁹³ Sněm se tak opět sešel až o rok později, v roce 1432.

⁸⁵ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 203.

⁸⁶ Tamtéž, s. 203.

⁸⁷ Tamtéž, s. 203.

⁸⁸ Tamtéž, s. 200.

⁸⁹ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 257.

⁹⁰ Tamtéž, s. 258.

⁹¹ Tamtéž, s. 258.

⁹² ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. Knižnice Dějin a současnosti, s. 8.

⁹³ Tamtéž, s. 9.

Basilejský sněm vycházel z předchozích sněmů v Kostnici a Pavii, a dal si za svůj velký úkol dokončit to, co předešlé koncily nedokončily, a sice dokončit změny v katolické církvi (*causa reformationis*).⁹⁴ Také zamýšlel pokračovat v dosavadních reformách, a konečně odstranit a vykořenit český problém a nalézt řešení ve sporech s husity.⁹⁵

V řadách basilejského sněmu zasedali zástupci Francie, Německa, Itálie, Španělska i Anglie.⁹⁶ Sněm byl rozdělen do 4 deputací, z nichž se každá deputace zabývala určitým tématem, jako např. reformou církevního řádu (*de reformatione*), otázkou zajištění míru na východě a západě (*de pace*) nebo obecnou problematikou celého sněmu (*de communibus*). Ve řadách sněmu zasedali kardinálové, patriarchové, biskupové, doktoři, řeholníci, prokurátoři, a další zúčastněné hodností, které dotvářely fungující organizaci.⁹⁷

Předsednické funkce basilejského sněmu se ujal kardinál a papežský legát Giuliano Cesarini.⁹⁸ Ten předtím vedl v Čechách proti husitům neúspěšnou křížovou výpravu, do které spadala také výše zmíněná bitva u Domažlic.⁹⁹ Své role se na sněmu zhostil také český král Zikmund Lucemburský, který se v roce 1433 stal císařem Svaté říše římské.¹⁰⁰

1. České poselstvo na Basilejském sněmu

V roce 1427 se husitství rozpadlo na 4 frakce.¹⁰¹ Rokycanovi i ostatním bylo jasné, že se musí mezi zneprátelenými frakcemi ustavit mír a zároveň také jednotný politický program, který by byl uznám i samotnou církevní mocí. A jako nejlepší místo pro učinění těchto kroků se zdál právě započatý basilejský sněm.¹⁰² Husité na něm chtěli obhájit především svůj společný husitský program 4 pražských artikulů a dosáhnout jejich

⁹⁴ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 35.

⁹⁵ Tamtéž, s. 36.

⁹⁶ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 11.

⁹⁷ Tamtéž, s. 12.

⁹⁸ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 35.

⁹⁹ Tamtéž, s. 36.

¹⁰⁰ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 5.

¹⁰¹ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s.206.

¹⁰² Tamtéž, s. 207.

přijetí u katolické církve.¹⁰³ Basilejský sněmu, zcela jistě poděšen husitským vítězstvím u Domažlic, nakonec s účastí husitů souhlasil.¹⁰⁴ Kromě toho hrály svou roli i propagační letáky posílané do sousedních zemí, ve kterých se husité církvi otevřeně vysmívali, že nemá odvalu s nimi veřejně jednat o jejich požadavcích na svém sněmu.¹⁰⁵

I tak sněmu předcházely nejméně 2 roky válečných střetů a příprav.¹⁰⁶ V jejich rámci do Čech odjelo poselstvo, aby s husity vyjednálo podmínky jejich příjezdu i pobytu v Basileji. Mezi několika sněmy stojí za zmínění hlavně sněm v Chebu, který se vedl 18. května 1432, a jehož výsledkem bylo tzv. *11 článků chebských úmluv*.¹⁰⁷ V nich zástupci českého poselstva společně s císařem Zikmundem a papežským legátem Cesarinim¹⁰⁸ docílili ze strany vyslanců basilejského sněmu uznání, že soudcem veškerých basilejským sněmovních jednání bude „*zákon boží, obyčej Kristův, apoštolů i církve prvotní spolu s koncilií a doktory svatými, v nich právě se zakládajícími*.“¹⁰⁹ Do samotné Basileje přijelo české poselstvo na počátku roku 1433. Kromě Rokycany v něm byly přítomny i další významné osobnosti husitského hnutí, kazatel a spisovatel Jan z Příbrami, vojevůdce a kazatel Prokop Holý, anglický kněz Peter Payne, táboritský kněz Mikuláš z Pelhřimova a další, kteří měli k obhajobě husitství co říci.¹¹⁰

Řeč každého husitského duchovního se zaměřovala na určitý článek čtyř pražských artikul a jeho problematiku. Jako vůdce celé české husitské delegace na sněmu vystoupil právě Jan Rokycana jako mluvčí českých husitských duchovních, a pronesl jak úvodní, tak i závěrečnou řeč. Od 16. do 19. ledna 1433 pak ve své řeči hájil první a nejdůležitějších bod čtyř pražských artikulů, a sice požadavek přijímání podobojí, jak pro duchovní, tak pro laické věřící.¹¹¹

Rokycana byl v té době již proslulý jako vynikající a výmluvný řečník, a právě na tomto sněmu svého nadání beze zbytku využil. V obraně kalicha sebejistě doložil, že přijímání pod obojí je výslovně zmíněno v bibli coby řádně ustálená praxe prvotní církve svaté, a stejně tak, že přijímání pod obojí nebylo nikdy katolickou církví označeno za kacířství, dokud s tímto označením nepřišel teprve kostnický koncil.¹¹² Dále uvedl, že

¹⁰³ BARTOŠ, František Michálek. *Světcí a kacíři*, s. 204.

¹⁰⁴ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 41.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 41.

¹⁰⁶ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 5.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 28.

¹⁰⁸ FRAIS, Josef. *Jiří z Poděbrad: král dvojího lidu*. Třebíč: Akcent, 2006, s. 29.

¹⁰⁹ BARTOŠ, František Michálek. *Z Husových a Žižkových časů*, s. 137.

¹¹⁰ PICCOLOMINI, Enea Silvio. *Historie česká*, s. 92.

¹¹¹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 53.

¹¹² ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 29.

přijímání pod obojí je nutností ke spáse duše, jelikož ta nemůže být spasena pokud nepřijímá celou svátost, tedy jak chléb tak víno.¹¹³ Ve své řeči se nevědomky distancoval od některých variant husitského chápání církve, jak ji chápala radikální frakce, takže sněm postřehl, že české poselstvo není ve svých názorech pevné a jednotné.¹¹⁴

Rokycanovým oponentem byl delegát pařížské Sorbonny,¹¹⁵ dominikánský mnich a teolog Jan Stojkovič z Dubrovníku.¹¹⁶ Ten jeho obhajobu zprvu vyvrátil.¹¹⁷ Argumentoval přitom neomylností církve a jejím právem na reformy postupů při udílení boží svátosti, jestliže by dospěla k takovému rozhodnutí.¹¹⁸ Dle něj byl Ježíš Kristus obsažen jak ve víně, tak i v chlebu, a laickým věřícím by tedy měl postačit pro spásu duše pouhý chleba.¹¹⁹ Rokycana na Stojkovičův soupeřný projev odpovídal téměř celý týden.¹²⁰ Ovšem počínal si při tom natolik obratně, že mu byl dokonce po jedné disputaci doručen pochvalný dopis od neznámého přihlížejícího na sněmu.¹²¹ Uznání kalicha mělo pro Rokycanu a jeho doprovod nejvyšší prioritu, protože jeho uznáním by byla narušena dosud neproniknutelná hradba církevní neomylnosti.¹²²

Jako další člen českého poselstva vystoupil na sněmu 20. ledna¹²³ tábořský kněz Mikuláš z Pelhřimova, zvaný Biskupec. Ten ve své obhajobě horoval za přísnější dohled a trestání smrtelných hříchů páchaných duchovenstvem.¹²⁴ Není překvapením, že se během svého výstupu dočkal ze strany vysokých církevních představitelů spíše negativních reakcí.¹²⁵ Jeho poněkud až přehnanou horlivost mu později v soukromí musel vytknout dokonce sám Rokycana.¹²⁶ Jako oponent vystoupil proti Mikuláši Biskupcovi Jiljí (Aegidius) Carlier, který měl vynikající znalost situace v husitských Čechách.¹²⁷

Jako další mluvil 23. ledna sirotčí kněz a čáslavský farář Oldřich ze Znojma, který obhajoval další článek čtyř pražských artikul, tedy požadavek svobodného hlásání slova božího.¹²⁸ Čtvrtý článek artikulů na sněmu obhajoval muž exkomunikovaný z církve

¹¹³ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 30.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 30.

¹¹⁵ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 36.

¹¹⁶ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 29.

¹¹⁷ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 53.-54.

¹¹⁸ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 30.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 30.

¹²⁰ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 53.-54.

¹²¹ BARTOŠ, F. M. *Světcí a kacíři*, s. 205.

¹²² Tamtéž, s. 204.

¹²³ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 44.

¹²⁴ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 294.

¹²⁵ Tamtéž, s. 294.

¹²⁶ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 44.

¹²⁷ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 22.

¹²⁸ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 294.

kvůli neskrývanému viklefismu,¹²⁹ mistr univerzity v Oxfordu Petr Payne, nazývaný v Čechách Engliš,¹³⁰ nebo také Anglicus,¹³¹ který ve své řeči požadoval, aby se katoličtí kněží vzdali svého majetku i své světské moci.¹³² Proti Paynovi vystoupil jako oponent proslulý papežský auditor a kaplan Jan Palomar.¹³³ Ten ve svém odvetném projevu hájil nároky církve na majetky i politickou moc, a celkově vystoupoval proti všem čtyřem pražským artikulům.¹³⁴ Prokop Holý sice sám nevedl obhajovací řeč žádného bodu jednání, ale zato do ostatních diskuzí energicky zasahoval.¹³⁵

Chování zástupců a účastníků basilejského sněmu vůči českému poselstvu se pohybovalo v široké škále od vlídných úsměvů a nákladných hostin až po obhroublé posměšky,¹³⁶ či rovnou prohlašování jednající husity za kacíře.¹³⁷ Ovšem basilejský sněm nemohl disputace s husity zcela sabotovat, protože by se tím protivil zájmům císaře Zikmunda a říšských knížat.¹³⁸ Navíc bylo sněmu zřejmé, že schválení všech husitských požadavků by znamenalo příliš hluboký a neuskutečnitelný zásah do celého společenského systému.¹³⁹ Místo toho se tedy pokoušel alespoň využít vnitřní rozdíly mezi frakcemi v českém poselství, a tím lépe docílit porážky husitů.¹⁴⁰ Poslední jednání basilejského koncilu a českého husitského poselstva se uskutečnilo 13. dubna 1433,¹⁴¹ aniž by bylo v otázce husitsko-katolických sporů dosaženo nějakého podstatného výsledku.

¹²⁹ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 294.

¹³⁰ Tamtéž, s. 294.

¹³¹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 45.

¹³² BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 294.

¹³³ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin.*, s. 21-22.

¹³⁴ Tamtéž, s. 22.

¹³⁵ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 294.

¹³⁶ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin.*, s. 29.

¹³⁷ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 294.

¹³⁸ Tamtéž, s. 295.

¹³⁹ Tamtéž, s. 294.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 295.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 295.

2. Basilejská kompaktáta

České poselstvo se vydalo zpět domů do Čech hned následující den po skončení jednání s basilejským sněmem, tedy 14. dubna 1433, společně s průvodem, v němž je doprovázelo 10 významných představitelů basilejského sněmu, s diplomatem Janem Palomarem v čele.¹⁴² S ním Rokycana následně vedl jednání, ve kterém trval na uznání 4 pražských artikulů.¹⁴³ Sice potají lehce zmírnil článek o chudobě katolického duchovenstva, ovšem ani tato varianta nebyla sněmem uznána.¹⁴⁴

Delegáti sněmu se snažili rozvrátit husitskou ideologii a navrátit Čechy opět pod křídla katolické církve. Ihned po příjezdu do Čech navazovali kontakty a vymáhali glejty pro sousední panovníky a mnoho českých katolíků, se kterými se chtěli proti husitům spojit.¹⁴⁵ Hlavním zájmem basilejské delegace měla být nabídka a konečné přesvědčení veškerých husitských frakcí, aby ve svém dalším konání nastoupili v otázce husitské nauky na cestu jednoty (*viam unionis*).¹⁴⁶ Popřípadě jít cestou zcela odlišnou, poštvat navzájem zneprátelené husitské frakce proti sobě a vyvolat bratrovražedný boj.¹⁴⁷

Basilejská delegace přijela do Prahy 8. května 1433.¹⁴⁸ Během následujících měsíců očekávala od každé husitské frakce přesné znění jejich artikul, aby mezi nimi mohly nalézt odlišnosti a neshody, a tak lépe zaútočit na slabá místa.¹⁴⁹ Jejich předložení se dočkali 22. června 1433, ve znění, které sepsali 4 hlavní obhájci artikul na basilejském sněmu, Jan Rokycana, Petr Payne, Mikuláš z Pelhřimova a Oldřich ze Znojma.¹⁵⁰

11. listopadu 1433 se v Praze konal svatomartinský sněm,¹⁵¹ na kterém se basilejští legáti zavázali uzнат přijímání pod obojí způsobou, jak duchovním, tak i laikům, ovšem pouze s omezením na Království české a Markrabství moravské,¹⁵² a nevztahovalo se na katolíky, což fakticky znamenalo náboženské rozdělení Čech na husity a katolíky.¹⁵³ Jan Rokycana i Prokop Holý se proto postarali, aby toto znění nebylo ještě schváleno, ačkoliv bylo toto rozhodnutí velmi těžké.¹⁵⁴

¹⁴² BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 297.

¹⁴³ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 54.

¹⁴⁴ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 298-299.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 297.

¹⁴⁶ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 35.

¹⁴⁷ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 311.

¹⁴⁸ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 35.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 36.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 37.

¹⁵¹ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 311.

¹⁵² KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 48.

¹⁵³ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 313.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 313.

Po dlouhých jednáních byla 30. listopadu 1433, na oficiální žádost Jana Rokycany,¹⁵⁵ samotným Janem Palomarem¹⁵⁶ přednesena a posléze i uznána duchovními vůdci všech husitských frakcí, coby základ své jednotné existence, upravená podoba původních 4 pražských artikul.¹⁵⁷ Tato podoba ovšem byla přijata pouze výměnou za příslib, že při dalších jednáních budou řešeny dosud opomenuté otázky v souladu s 11 články chebských úmluv, které byly vyjednány před odjezdem české delegace do Basileje.¹⁵⁸ Umírněná podoba 4 pražských artikul byla slavnostně vyhlášena jako tzv. *Compactata Pragensium*.¹⁵⁹ Ta v sobě obsahovala úpravy, které si s tou původní vysloveně protiřečily. První článek sice umožnil přijímání pod obojí, ale kněží museli věřícím připomenout, že Ježíš Kristus je přítomen celý pod každou způsobou.¹⁶⁰ Ve druhém článku se duchovenstvo vyvazovalo z trestání světským právem,¹⁶¹ třetí článek omezil svobodné kázání slova božího jen na kázání „z *autority našeho pána Ježíše Krista a církve, jeho pravé choti*.“¹⁶² A poslední čtvrtý článek o nezbytné chudobě kněží a celé církve byl nakonec povolen, ovšem rovněž s patřičným omezením.¹⁶³

Jako další věc požadovali Rokycana a Holý závazné prohlášení, že přijímání z kalicha bude v Čechách závazné i pro katolíky, a získali pro svůj názor většinu zúčastněných.¹⁶⁴ Tuto možnost ale delegáti odmítli, jednání přerušili a dokonce z Prahy demonstrativně odjeli.¹⁶⁵

Když se jednání delegátů sněmu a českých husitů sešlo znovu v lednu roku 1434, zavázali se někteří univerzitní mistři, mezi kterými byli také Prokop z Plzně a někdejší Rokycanův spojenec Jan Příbram, tato upravená kompaktata přijmout.¹⁶⁶ Rokycanovi se ovšem přičilo takovouto podobu kompaktát přijmout, takže setrval v nerozhodném mlčení.¹⁶⁷ Celkově se Češi s delegáty sněmu domluvili pouze na tajném plánu společného postupu husitského panstva, sněmu a krále proti výpadům radikálních táboritů a sirotků.¹⁶⁸ Všechna jednání, plány a úmluvy ohledně tohoto tajného plánu nakonec

¹⁵⁵ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktata: příběh deseti listin*, s. 46.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 46.

¹⁵⁷ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 54.

¹⁵⁸ BARTOŠ, František Michálek. *Z Husových a Žižkových časů*, s. 141-142.

¹⁵⁹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 54.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 54.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 54.

¹⁶² ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktata: příběh deseti listin*, s. 45.

¹⁶³ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 54-55.

¹⁶⁴ BARTOŠ, František Michálek. *Světcí a kacíři*, s. 207.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 207.

¹⁶⁶ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 314.

¹⁶⁷ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktata: příběh deseti listin*, s. 50.

¹⁶⁸ BARTOŠ, František Michálek. *Světcí a kacíři*, s. 208.

vykrytalizovaly dne 30. května 1434, ve kterém proběhla bitva u Lipan, poslední vojenský střet mezi umírněnými a radikálními husity. Bitvu vyhrála Rokycanova umírněná frakce¹⁶⁹ a radikální husitská frakce táboritů a sirotků byla konečně nadobro poražena.¹⁷⁰

Několik týdnů před bitvou u Lipan, zřejmě 11. května 1434, prodělal Jan Rokycana záchvat mrtvice.¹⁷¹ Příčinou bylo s největší pravděpodobností nesmírné duševní a nervové vypětí, které provázelo každé jednání s basilejskými delegáty.¹⁷² Nicméně Rokycanovou nejdůležitější starostí i nadále zůstávalo udržení polipanské situací v rozumných mezích a dospění ke konečnému řešení, což ovšem nebylo jednoduché, protože na další synodě 25. července 1434 se proti jeho kompromisním návrhům postavili táborité a univerzitní mistři v čele s jeho někdejší spojencem Janem Příbramem.¹⁷³

1. července 1435 Rokycana vedl jednání v Brně,¹⁷⁴ kde zástupci českého husitství jednali se Zikmundem Lucemburským a jeho zetěm Albrechtem Habsburským.¹⁷⁵ Kromě nich se sněmu účastnili již známý Jan Palomar a ostatní basilejští delegáti.¹⁷⁶ V husitské delegaci byli zastoupeni jak např. Prokop z Plzně za husitské duchovenstvo, tak např. Hynek Ptáček z Pirkštejna a jeho mladý spojenec a budoucí následník Jiří z Poděbrad (1420–1471), jako zástupci kališnické šlechty.¹⁷⁷ Jednání bylo dramatické a probíhalo skoro 2 měsíce.¹⁷⁸ Nakonec se dospělo k vyhlášení ročního příměří, během kterého se mělo vyřešit obsazení českého trůnu, protože Zikmund Lucemburský stále nebyl uznán za českého krále.¹⁷⁹ Mezi jednotlivými zmiňovanými sněmy probíhala i další dílčí jednání, na kterých se nejčastěji řešila konečná podoba zamýšlených kompaktát.¹⁸⁰ Ve stejném duchu se nesl také sněm ve Stoličném Bělehradě, konaný v rozmezí prosince 1435 až do ledna 1436, kde se Zikmund Lucemburský husitské delegaci zavázal dostát

¹⁶⁹ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 5.

¹⁷⁰ BARTOŠ, František Michálek. *Světcí a kacíři*, s. 207.

¹⁷¹ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 323

¹⁷² BARTOŠ, František Michálek. *Světcí a kacíři*, s. 208.

¹⁷³ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 329.

¹⁷⁴ DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Čierna kráľovná Barbora Celjská: životný príbeh uhorskej, rímsko-nemeckej a českej kráľovnej (1392-1451)*. Vydanie I, s. 171.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 171.

¹⁷⁶ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 333.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 333.

¹⁷⁸ DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Čierna kráľovná Barbora Celjská*, s. 171.

¹⁷⁹ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 329.

¹⁸⁰ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 54-55.

některým českým požadavkům, ale od počátku je považoval pouze za dočasný ústupek pro získání české koruny.¹⁸¹

V rámci sněmu českého království 21. října 1435 byl Rokycana českým sněmem jednomyslně zvolen za arcibiskupa české husitské církve.¹⁸² Oficiální prohlášení sněmu znělo takto: „*Vyznáváme všichni jednoduše, že jsme volili arcibiskupa, poctivého mistra Jana z Rokycan [...] a jeho slíbili poslušni býti se všemi poddanými svými světskými i duchovními ve všech věcech, jakož sluší na arcibiskupa.*“¹⁸³ Navzdory tomuto slavnostnímu zahájení jeho působení, nebyl Rokycana v očích papeže a katolické církve nikdy za právoplatného arcibiskupa uznán. Papež ho v této funkci nikdy nepotvrdil.¹⁸⁴ A rovněž mu nikdy nesvěřil hlavní pravomoci, náležející jeho úřadu.¹⁸⁵ který ovšem Rokycanu ve funkci arcibiskupa. Ovšem Rokycana rozhodnutí kurie nepokládal za závazné a na dalších sněmech vystupoval a působil jako právoplatný arcibiskup české husitské církve.¹⁸⁶

Výjimku neudělal ani v případě sněmu v Jihlavě, kde byl dokonce i Zikmund Lucemburský ochoten, v rámci snahy o českou korunu, Rokycanovu volbu akceptovat.¹⁸⁷ Výsledkem sněmu v Jihlavě bylo vyhlášení konečného znění tzv. *basilejských kompaktát*, které byly slavnostně vyhlášeny v Jihlavě ve dnech 5. a 6. července 1436¹⁸⁸ a zároveň také vyhlášen mír mezi husity a katolickou církví.¹⁸⁹ Jan Rokycana stvrdil platnost kompaktát i míru rukoudáním s basilejským delegátem¹⁹⁰ a také závazně slíbil být poslušným synem katolické církvi.¹⁹¹ V souladu s kompaktáty nemělo být husitům nijak zbraňováno v přijímání pod obojí způsobou, ovšem s podmínkou, že se tak nemohlo dít v katolickém kostele.¹⁹² Hned dalšího dne proto propuklo veřejné pobouření, když byl Jan Rokycana viděn při podávání pod obojí v katolickém kostele, a byl na tuto skutečnost důrazně upozorněn.¹⁹³ Spor prý byl ale nakonec urovnán.¹⁹⁴ Jako další bod v rámci

¹⁸¹ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 335.

¹⁸² KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 55.

¹⁸³ Tamtéž, s. 55.

¹⁸⁴ M. Jan Rokycana, obránce pravdy a zákona Božího / výbor z kázání, obrany kalicha a z listů uspoř., úvodem a pozn. opatřil PhDr. František Šimek. -- 1. vyd. -- Praha : Jan Laichter, 1949, s. 7.

¹⁸⁵ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 210.

¹⁸⁶ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 337.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 335.

¹⁸⁸ ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, s. 5.

¹⁸⁹ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 337.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 337.

¹⁹¹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 55.

¹⁹² Tamtéž, s. 56.

¹⁹³ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 338.

¹⁹⁴ PICCOLOMINI, Enea Silvio. *Historie česká*, s. 167.

jihlavského sněmu byl také v Jihlavě 14. srpna 1434 Zikmund Lucemburský přijat za českého krále.¹⁹⁵

2. Neuznaný arcibiskup

1. Odchod do vyhnanství

Zikmund Lucemburský, druhý syn císaře Karla IV. a mladší bratr krále Václava IV., byl korunován českým králem sice hned po smrti svého staršího bratra v roce 1420, ovšem uznán coby český král byl pouze českým katolickým panstvem.¹⁹⁶ Husité, kteří tvořili v Čechách většinu, Zikmunda za krále neuznali, a tuto skutečnost potvrdili v červnu 1421 na čáslavském sněmu.¹⁹⁷ Zikmund, v té době už císař Svaté říše římské, velmi usiloval o to, aby ho husité přijali za svého krále. Proto si je během následujících let snažil všemožně naklonit. Činil tak především v době rozepří s basilejským sněmem. Kromě cenných darů při jednáních ve Stoličném Bělehradě,¹⁹⁸ se husitům zaručil za zachování kompaktát a rovněž slíbil, že pro čerstvě zvoleného Jana Rokycanu získá papežské potvrzení jeho funkce arcibiskupa české husitské církve.¹⁹⁹ Tím si Zikmund získal české husity na svou stranu. Nic už mu nebránilo v tom, aby 23. srpna 1436 slavnostně přijel do Prahy a tam přijal přísahy věrnosti od české šlechty a měst.²⁰⁰

Zikmundova vláda ale nepřinesla husitským Čechám vytoužený klid. Nový český král pokládal kompaktáta za pouze dočasné řešení, které mu mělo pomoci na jeho cestě za českou korunou. Brzy po svém nástupu na trůn se od kompaktát distancoval.²⁰¹ Církevní obřady se přestaly vést v českém jazyce, přestaly se v nich zpívat písně, opět se začaly honosně zdobit kostely a oltáře.²⁰² Bylo jasné, že Zikmund a jeho přívrženci ze

¹⁹⁵ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 338.

¹⁹⁶ FRAIS, Josef. *Jiří z Poděbrad: král dvojího lidu*, s. 34.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 34.

¹⁹⁸ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 165.

¹⁹⁹ M. Jan Rokycana, *obránce pravdy a zákona Božího*, s. 9.

²⁰⁰ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 167-169.

²⁰¹ BARTOŠ, František Michálek. *Z Husových a Žižkových časů*, s. 144.

²⁰² PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 169.

všech sil usilují o to, aby se Čechy vrátily ke katolicismu, a aby zmizela jakákoliv zmínka o husitství.

Arcibiskup Rokycana a jeho spojenci byli po právu rozhořčeni tímto Zikmundovým počínáním. Husitství začalo být v Čechách reálně ohroženo. Sám Rokycana začal ve svých kázáních vybízet své posluchače k veřejnému odporu proti nehodnému králi a jeho novým pořádkům.²⁰³ V dlouhém sledu rozepří a neshod po Zikmundovi žádal, aby dostal svým závazkům. Ovšem Zikmund nic takového neuděl. Naopak Rokycanu vyzval, aby se podrobil katolické církvi, pokud si přeje i nadále zůstat arcibiskupem.²⁰⁴ Rokycana na tuto podmínku nepřistoupil. Zikmund ho tedy, po pouhém roce své vlády v Čechách, 11. dubna 1437, sesadil z funkce arcibiskupa a namísto něj ustanovil do čela husitské církve Křišťana z Prachatic,²⁰⁵ kterého po jeho smrti v roce 1439 nahradili 2 administrátoři Prokop z Plzně a Jana Příbram.²⁰⁶ Zikmund také Rokycanovi odebral i jeho dosavadní post kazatele v kostele panny Marie v Týně, který zastával už od mládí.²⁰⁷ Na uprázdněné místo týnského faráře následně jmenoval Jana Papouška.²⁰⁸ Rokycanova umírněná strana ihned Zikmundovi vyhlásila válku. V ozbrojeném konfliktu se proti Zikmundovi postavil také jeden z posledních radikálních táboritů Jan Roháč z Dubé.²⁰⁹ Zikmundovy armády ho ovšem rychle porazily a sám Zikmund ho dal 9. září 1437 popravit²¹⁰ coby výstrahu pro všechny, kteří by se ještě odvážili postavit na odpor. Tváří v tvář této skutečnosti se sesazený Rokycana začal důvodně obávat o svůj život.²¹¹ Uprchl proto do Hradce Králové pod ochranu Diviše Bořka z Miletínka,²¹² odkud řídil východočeskou husitskou církev.²¹³ V tomto vyhnanství mu bylo souzeno sestrvat až do roku 1448, tedy celý 11 let.

Ještě tentýž rok 1437, kdy Rokycana uprchl z Prahy, Zikmund Lucemburský zemřel. Na českou korunu si začal dělat nárok jeho zeť a dědic Albrecht Habsburský

²⁰³ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 56.

²⁰⁴ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 171.

²⁰⁵ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 56.

²⁰⁶ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek VI. 1437-1526. Praha: Paseka, 1999-, s. 82-83.

²⁰⁷ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 209.

²⁰⁸ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 56.

²⁰⁹ FRAIS, Josef. *Jiří z Poděbrad: král dvojího lidu*, s. 41.

²¹⁰ Tamtéž, s. 41.

²¹¹ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 209.

²¹² KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 56.

²¹³ M. Jan Rokycana, *obránce pravdy a zákona Božího*, s. 9.

(1397 – 1439), který se téhož roku také stal uherským králem.²¹⁴ Českým králem byl nakonec zvolen 1. ledna 1438,²¹⁵ ovšem za podmínky rozsáhlých ústupků vůči husitům.²¹⁶ V březnu téhož roku 1438 byla navíc ještě zvolen římským králem.²¹⁷ Vzhledem ke skutečnosti, že Albrecht byl, stejně jako před ním Zikmund, katolík, je pochopitelné, že Rokycanovo vyhnanství nezrušil a sám Rokycana se ani o návrat do Prahy nepokoušel. Albrechtova vláda v Čechách ovšem byla jen kratičkou epizodou, která skončila už po jednom roce jeho brzkou smrtí 27. října 1439. Příčinou skonu tehdy sotva 40letého Albrechta byla nejspíš úplavice, způsobená nezdravými podmínkami v uherských bažinách, kde poslední dny pobýval na tažení proti Osmanům.²¹⁸

Po Albrechtově smrti se Jan Rokycana pokusil pod záštitou vlivného husitského šlechtice Hynka Ptáčka z Pirkštejna opět zasáhnout do dějů v české husitské církvi.²¹⁹ Husitská církev byla v té době už na mnohem lepší pozici a České království uzdravené z vyčerpávajících válečných střetů, takže husité mohli s rozhodností požadovat jak uznání basilejských kompaktát, tak i potvrzení Jana Rokycany jako husitského arcibiskupa.²²⁰ Jednání husitského duchovenstva bylo několik. Jedním z těch, které si zaslouží větší pozornost, je sněm 4 východočeských krajů v srpnu 1441 v Čáslavi, kde byl Rokycana zvolen „nejvyšším úředníkem v duchovním právé.“²²¹ Na dalším sněmu v Kutné hoře v říjnu 1441 husitské duchovenstvo vyjednálo 24 věroučných článků, které měly zastávat funkci jednotného základu pro všechny husitské frakce.²²² Sněm měl v úmyslu spojit všechny frakce do jednotné české husitské církve, v jejímž čele by stál právě Jan Rokycana.²²³ Nakonec i sám Příbram uznal Rokycanu za hlavu sjednocené husitské církve.²²⁴

Sněm kladl důraz na přijímání pod obojí,²²⁵ a celkově vznesl požadavky, na kterých se umírněný Rokycana dokázal shodnout s radikálním administrátorem

²¹⁴ ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, ed. *Čeští králové*. Praha: Paseka, 2008. Historická paměť, s. 246.

²¹⁵ ČECHURA, Jaroslav. *Královská trilogie*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008, s. 275.

²¹⁶ ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, ed. *Čeští králové*, s. 248.

²¹⁷ ČECHURA, Jaroslav. *Královská trilogie*, s. 275.

²¹⁸ ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, ed. *Čeští králové*, 249.

²¹⁹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 56.

²²⁰ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 210.

²²¹ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Nad'a PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVÁČKA. *Velké dějiny země Koruny české*, Svazek VI. 1437-1526, s. 85.

²²² KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 56.

²²³ Tamtéž, s. 57.

²²⁴ BARTOŠ, František Michálek. *Literární činnost M. Jana Rokycany, M. Jana Příbrama, M. Petra Payna*. Praha, 1928. Sbírká pramenů k poznání literárního života československého, s. 82.

²²⁵ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 57.

husitského duchovenstva Janem Příbramem.²²⁶ Tím si vůdce umírněné strany a Rokycanův ochránce Hynek Ptáček z Pirkštejna začal vytvářet příležitost ke konečné likvidaci tábořské církve.²²⁷ Sám Rokycana na sněmu vydal traktát „*Tractatus de existentia corporis Christi in sacramento altaris*,“ ve kterém obhajoval své stanovisko ohledně přijímání pod obojí, a vysvětloval, že tábořské učení, které zastupoval Příbram, a podle kterého není Kristus zastoupen ani ve chlebu, ani ve víně, ale je přítomen pouze duchovně, se nedá označit za nic jiného, než za kacířství.²²⁸

V roce 1443 se sešel druhý sněm v Kutné Hoře. Rokycana a Ptáček na něm zaútočili na jediný opěrný bod táboritů, a sice na zápisy Zikmunda Lucemburského, kterými se v roce 1436 zaručil, že se na tábory nebudou vztahovat kompaktáta.²²⁹ Táborité nyní byli značně oslabeni a bylo tedy jednodušší je porazit. Dále se sněm zabýval sporem mezi umírněnými a tábory o pravou podobu přijímání pod obojí.²³⁰ 31. ledna 1444 došel sněm k definitivní porážce tábořské církve a jejích přívrženců, ale protože táborité odmítli toto rozhodnutí respektovat, zůstalo pouze na papíře a do praxe nevešlo.²³¹

Poté, co Hynek Ptáček z Pirkštejna v roce 1444 zemřel, se role správce české země ujal jeho spolupracovník Jiří z Poděbrad. Zde si nelze nevšimnout jisté analogie osudů Jiřího z Poděbrad a Jana Rokycany, kteří se oba vypracovali po boku čelních představitelů umírněné husitské strany a po jejich skonu se sami stanuli v jejich čele. V roce 1445 byl učiněn další pokus s žádostí papeže Evžena IV. o uznání Jana Rokycany jako arcibiskupa, ovšem místo odpovědi dorazil do Prahy papežský legát kardinál Carvajal, který se pokoušel sněm přimět, aby husité navrátili arcibiskupské statky katolické církvi.²³² Rokycana se snažil zvrátit běh věcí a docílit souhlasu papežských delegátů pomocí slibů, darů, a dokonce i zastrahování.²³³ Konečnému rozhodnutí sněmu to nakonec neovlivnilo, protože papež i nadále setrval na svém rozhodnutí a Rokycanu jako arcibiskupa neuznal. Rokycana si však i navzdory tomu udržoval v husitské církvi rozhodující vliv.

²²⁶ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek VI. 1437-1526, s. 86.

²²⁷ Tamtéž, s. 86.

²²⁸ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 57.

²²⁹ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek VI. 1437-1526, s. 86.

²³⁰ Tamtéž, s. 86.

²³¹ Tamtéž, s. 87.

²³² KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 57.

²³³ Tamtéž, s. 57.

2. Návrat do Prahy

Po politickém převratu v roce 1448 se Praha dostala do rukou sjednocené husitské strany a jejího vůdce Jiřího z Poděbrad.²³⁴ Rokycana se tak po 11 letech mohl vrátit z Hradce Králové do pražského Týna na svůj kazatelský post.²³⁵ Jiří z Poděbrad se v Čechách, kde již dlouho na trůnu chyběl král, ujal role zemského správce (gubernátora). Byl popisován jako rozhodný, energický a pracovitý, nadaný přirozenou inteligencí a skvělými organizačními schopnostmi.²³⁶ Měl malou a zavalitou postavu²³⁷ a silně znetvořenou levou tvář.²³⁸

S Janem Rokycanou se Jiří z Poděbrad setkal nejspíše ve 30. letech 15. století, a ještě před svým ovládnutím Prahy se spolu s ním zúčastnil mnoha porad a sněmů.²³⁹ Společně zastupovali laickou i duchovní podstatu české husitské církve, jejíž ideovou základnou byla basilejská kompaktáta.²⁴⁰ Situace v Čechách byla pod Jiřího vládou vcelku uvedena do rovnováhy a husitství bylo na úspěšném vzestupu. Spolu s tím se našlo mnoho nových zájemců, kteří přijali husitství za svou víru, mezi nimiž byli i příslušníci ostatních národů, především Poláci a Maďaři.²⁴¹

I navzdory pevné ruce Jiřího z Poděbrad, bylo ovšem jasné, že pouhý zemský správce nebude uznán ostatními panovníky za hlavu Českého království. Bylo proto zapotřebí uvést na český trůn právoplatného krále. Bylo rozhodnuto přijmout jako nového krále, Ladislava Habsburského (1440 – 1457), syna posledního oficiálního českého krále Albrechta Habsburského. Ladislav se narodil v roce 1440, několik měsíců po smrti svého otce, a byl proto známý jako *Pohrobek*. Už jako tříměsíční dítě byl korunován na

²³⁴ ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, ed. *Čeští králové*. Praha: Paseka, 2008. Historická paměť, s. 255.

²³⁵ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 210.

²³⁶ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Studie s výběrem z archivních dokumentů. Praha: Svobodné slovo, 1967, s. 11.

²³⁷ Tamtéž, s. 9.

²³⁸ VLČEK, Emanuel. *Fyzické osobnosti českých panovníků: atlas kosterních pozůstatků českých králů přemyslovské a lucemburské dynastie s podrobným komentářem a historickými poznámkami*. Praha: Vesmír, 2000. Postavy českých dějin očima antropologa, s. 65. V raném mládí utrpěl zranění v obličeji a je velmi pravděpodobné, že se tak stalo v bitvě u Lipan v roce 1434, které se účastnil, ještě jako chlapec. Utrpěl tam zlomeninu čelní kosti, která pak měla za následek výraznou asymetrii celé levé poloviny obličeje.

²³⁹ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 47.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 47.

²⁴¹ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský. Kn 4. a 5., Čechy za králování Jiříka z Poděbrad*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1930, s. 19.

uherského krále.²⁴² Jeho poručníkem byl nejprve císař Svaté říše římské Fridrich III. a posléze, v roce 1452, jeho strýc Oldřich Celjský, se kterým Ladislav pobýval ve Vídni.²⁴³

Po vzájemných jednáních byl teprve třináctiletý Ladislav v roce 1453 korunován českým králem.²⁴⁴ Jiřího z Poděbrad ponechal i nadále ve funkci zemského správce a královského rádce. Vztah mezi mladým králem a jeho rádcem ovšem nebyl bez problémů. Ladislav, náležející k rodu Habsburků, byl vychován jako zbožný, oddaný katolík, a v katolicismu setrval i v době své vlády v Čechách. Při tom se také nijak netajil otevřenou nechtí a odporem vůči husitům a jejich učení.²⁴⁵ Nikdy by nevstoupil do husitského kostela, neúčastnil byl se husitské bohoslužby, ani by nestrpěl, aby mši sloužil husitský kněz.²⁴⁶ Není proto překvapujícím faktem, že vůči Janu Rokycanovi, coby husitskému arcibiskupovi, neprojevoval žádnou úctu.²⁴⁷ Ovšem ne všechny události byly pro husitské duchovenstvo nepříznivé. V roce 1454 byl pořádán postní sněm, kde se husité rozhorlili, že náboženská otázka je odsunována do pozadí.²⁴⁸ Koncem června 1454 byl proto svolán do Prahy sněm obou českých vyznání, husitského i katolického, aby jejich vzájemný vztah i vliv v království náležitě upravil, a jeho výsledek pro husity dopadl vcelku příznivě.²⁴⁹ Rokycana ovšem stále nebyl uznán jako arcibiskup. To značně komplikovalo svěcení husitských kněží, a Rokycana, aby toto povolení získal, dokonce v roce 1452 začal uvažovat o navázání kontaktů s pravoslavnou církví, ale tyto snahy brzy ukončilo dobytí Byzance Turky.²⁵⁰

Ladislav měl ke svému rádcovi Jiřímu z Poděbrad zpočátku synovský vztah, ale postupem doby, a vlivem dospívání mladého krále, se jejich názory začaly rozcházet. Naštěstí Ladislav poté odjel do Uher. Když se pak v roce 1457 opět do Čech vrátil, uvítal ho ve slavnostním procesí právě Rokycana se svými kněžími, ale nesetkal se u krále s vlídným přijetím.²⁵¹ Což samozřejmě urazilo jak Rokycanu, tak i jeho spojence.²⁵² Obavy husitů opět vzrostly.²⁵³ Také nebylo žádným tajemstvím, že Ladislav nemá

²⁴² ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, *Čeští králové*, s. 251.

²⁴³ ČECHURA, Jaroslav. *Královská trilogie*, s. 275-276.

²⁴⁴ ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, *Čeští králové*, s. 258.

²⁴⁵ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 211.

²⁴⁶ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 219.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 219.

²⁴⁸ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský*, s. 24.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 38.

²⁵⁰ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 15.

²⁵¹ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 245

²⁵² Tamtéž, s. 245

²⁵³ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 211.

nejmenší problém zbavit se svých politických nepřátel pomocí vraždy.²⁵⁴ Což lze výmluvně demonstrovat na popravě Ladislava Hunyadiho, staršího bratra budoucího uherského krále a Poděbradova protivníka Matyáše Hunyadiho, řečeného *Korvín* (1443 – 1490).²⁵⁵

Ladislav se brzy zasnoubil s francouzskou princeznou Magdalenou,²⁵⁶ ale sňatek mu překazila nemilá událost. Navzdory svým teprve sedmnácti letům mladý král 23. listopadu 1457 nečekaně zemřel.²⁵⁷ Ještě před svou smrtí stihl pověřit Jiřího z Poděbrad, aby nadále spravoval České království.²⁵⁸

Kvůli nejasným okolnostem Ladislavova skonu, byl Jan Rokycana podezírán z jeho smrti, zvláště pak proto, že se obecně vědělo o jeho chladném vztahu vůči němu.²⁵⁹ V podezření byl samozřejmě i Jiří z Poděbrad, který prý mladého krále otrávil, aby se mohl dostat na český trůn. Tuto pomluvu vyvrátil až novodobý výzkum Ladislavových kosterních ostatků, při kterém se zjistilo, že mladý král zemřel na akutní lymfoblastickou hemoblastomatózu,²⁶⁰ tedy akutní formu leukemie.²⁶¹

²⁵⁴ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 212.

²⁵⁵ KALOUS, Antonín. *Matyáš Korvín (1443-1490): uherský a český král*. České Budějovice: Veduta, 2009. Koruna, s. 43. Ladislav Hunyadi dlouhou dobu politicky soupeřil a posléze v roce 1457 zavraždil Oldřicha Celjského, pobočníka Ladislava Pohrobka. Ladislav Pohrobek nechal za tuto vraždu uvěznit oba bratry Hunyadyovi, Ladislava dal ihned popravit a Matyáše uvěznil. Matyáš s ním pak, jako jeho zajatec, cestoval do Prahy, kde byl také přítomen jeho smrti.

²⁵⁶ ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, *Čeští králové*, s. 260.

²⁵⁷ ČECHURA, Jaroslav. *Královská trilogie*, s. 278. Ladislav si od 20. listopadu stěžoval na bolesti hlavy. Pak mu ve slabinách vyrazily dva vředy, o kterých lékařům nic neřekl. Lékaři mu, s podezřením na otravu, naordinovali dávidlo a projímadlo, po kterých ještě víc zeslábl. Nechtěl nic jíst, přál si pouze pivo a ředkvičky. Nemoc postupovala rychle. Ladislav zemřel třetí den po prvních příznacích, 23. listopadu 1457.

²⁵⁸ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 249

²⁵⁹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 60.

²⁶⁰ VLČEK, Emanuel. *Fyzické osobnosti českých panovníků*, s. 39.

²⁶¹ Tamtéž, s. 40.

3. Po boku Jiřího z Poděbrad

1. Králův arcibiskup

Nenadálá smrt mladičkého krále Ladislava Pohrobka velmi pohnula událostmi v Čechách. O uprázdněný český trůn se ucházelo mnoho okolních panovníků, nejvíc polský král Kazimír a saský vévoda Vilém, kteří se oba oženili s Ladislavovými sestrami.²⁶² Jan Rokycana se, ze své arcibiskupské pravomoci, domáhal toho, aby byl zvolen král husitské víry. Tím by se otevřela dosud uzavřená cesta k novým možnostem, jak lépe konsolidovat českou husitskou církev. Jiří z Poděbrad, který byl i nadále zemským správcem, se tedy rozhodl ucházet o královskou korunu.

Na stavovském sněmu byla vyslechnuta všechna poselstva a věc byla důkladně projednána. Rokycana a husitské duchovenstvo se v otázce volby podstatně zasadili o jeho vysoké šance na zvolení.²⁶³ Také díky tomu, byl nakonec Jiří z Poděbrad zvolen českým králem, což bylo pro skupinu jeho odpůrců jakýmsi potvrzením toho, že Jiří skutečně zavraždil mladého krále Ladislava.²⁶⁴ Jiří byl ve slavnostním průvodu veden z radnice do Týnského chrámu, který jak víme spravoval právě Rokycana, tam vzdal dík Bohu za své zvolení a přijal hold od svých poddaných.²⁶⁵

Slavnostní korunovaci ovšem neprovedl Rokycana, ale dva uherští biskupové.²⁶⁶ Ti si nového krále ihned pojistili tajnou přísahou, formulovanou diplomaticky jako povinnost obrany křesťanské víry, která ovšem dala papeži možnost husitského krále vydírat.²⁶⁷ Papežem byl v té době Pius II., původním jménem Enea Silvio Piccolomini, autor *Historie české*. Basilejská kompaktáta sice nemohl zpochybnit, ale pomocí této smlouvy mohl Jiřího přinutit k ústupkům vůči církvi.²⁶⁸

Také Rokycanu v té době opustilo mnoho jeho skvělých žáků, které si zvolil za své nástupce v době, kdy byl dvakrát rektorem na Karlově univerzitě (1435 a 1459).²⁶⁹ Tito odpadlíci se přidali ke katolíkům, a navíc o svém bývalém učiteli psali nactiurhačné polemiky, čímž docílili, že se od něj v obavách odvrátil i král Jiří.²⁷⁰

²⁶² PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 255.

²⁶³ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 60.

²⁶⁴ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 255.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 257.

²⁶⁶ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 212.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 212.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 212.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 213.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 213.

2. Jan Rozkydal

Protesty, kázání a nactiutrháčné pamflety vůči Rokycanovi ovšem nebyly záležitostí 50. let. Vznikaly za účelem snížit jako arcibiskupský úřad a očernit ho v očích jeho stoupců. První žaloby se objevily už za dob jeho spolupráce s Jakoubkem ze Stříbra. Ne právě příznivý Rokycanův obraz vykreslovali ve svém díle již několikrát zmíněný papež Pius II., autor *Historie české*, i Rokycanův bývalý žák Hilarius Litoměřický,²⁷¹ který v roce 1461 sepsal latinský spis proti husitům.²⁷²

Nejvýrazněji a nejmýlněji se do historie ale zapsaly 3 případy takových sporů, které je v této práci vhodné zmínit. První se posměšně nazývá *Bludné články Jana Rozkydala*.²⁷³ Byly sepsány v roce 1436, jejich autor byl bez nejmenších pochyb katolík, a vznikly jako dobrozdání pro biskupa Filiberta, který v tu dobu pobýval v Čechách jako legát basilejského sněmu.²⁷⁴ Těchto článků je 20, a každý z nich Rokycanu obviňuje, že např. rozšiřuje knihy Jana Viklefa, že ve svých kázáních hanebně uráží kněží, i přes zákaz církve podává pod obojí malým dětem, i nadále káže v českém jazyce, atd.²⁷⁵

Druhý případ spíše, než v pamfletech, spočíval v kázání. V roce 1451, v době, kdy nad Prahou drželi patronát Jiří z Poděbrad jako vůdce české země a Rokycana jako vůdce českého duchovenstva, se na Moravě objevil františkán, inkvizitor, a především nesmírně vlivný kazatel Jan Kapistrán (*Giovanni Capistranno*).²⁷⁶ Do Českého království byl poslán samotným papežem Mikulášem V.,²⁷⁷ a jeho úkolem bylo pomocí svých kázání zpochybnit a vykořenit husitskou ideologii a obrátit prostý lid zpět ke katolictví.²⁷⁸ Rokycana začínal být slavným františkánem znepokojen, proto mu ještě roku 1451 napsal dopis, ve kterém ho zval k veřejné disputaci na téma přijímání pod obojí způsobou.²⁷⁹ Disputace byla domluvena a naplánována, ovšem nebyla nikdy uskutečněna.²⁸⁰ Rokycana pak měl za to, že se Kapistrán disputaci vyhýbá a začal proti němu vést štvavou kampaň pomocí letáků, ve kterých ho prohlašoval za nepřitele kalicha a českého národa.²⁸¹ Do

²⁷¹ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 4, Věk poděbradský*, s. 238.

²⁷² Tamtéž, s. 263.

²⁷³ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 20.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 20.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 23. Zmíněný text je u několika článků doplněn o drobné reakce, které tam zřejmě dopsal někdo z Rokycanových stoupců s úmyslem tyto články vyvrátit.

²⁷⁶ CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*. Praha: Academia, 2016, s. 84.

²⁷⁷ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 58.

²⁷⁸ CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*, s. 85.

²⁷⁹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 59.

²⁸⁰ CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*, s. 87.

²⁸¹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 59.

sporu zasáhl i Jiří z Poděbrad, který nechal Kapistrána v roce 1452 z Českého království vykázat.²⁸² To posléze vrhlo na Rokycanu špatné světlo.²⁸³

Třetí případ, který zde uvedeme, se týká opět pamfletů, a spadá do roku 1461, tedy již do vlády Jiřího z Poděbrad. Co do pamfletů je tento spor jeden z nejobsažnějších, jelikož se jedná o soupis článků sepsaných jeho odpůrci Václavem z Krumlova, Prokopem z Plzně a Janem z Příbrami.²⁸⁴ Těchto článků je celkem 70 a jsou rozděleny do tří částí.²⁸⁵ Články se zabývaly např. tím, že Rokycana neprodává odpustky, neuznává zázračnost svatých ostatků, ani důstojnost papeže, katolickou církev označuje jako „*synagogu satanovu*“, neuznává exkomunikaci, a že, samozřejmě, podává při mši pod obojí způsobou prostým věřícím i jejich dětem.²⁸⁶

Všechny tyto pamflety, žaloby a polemiky měly za úkol ukázat Jana Rokycanu jako pijana²⁸⁷ a kacíře, který se na post arcibiskupa nehodí, a pod jehož vládou trpí jak jeho rouhačská husitská církev, tak i celé České království. Rokycana se tyto spory snažil řešit mírovou cestou a kompromisem.²⁸⁸ Ačkoliv občas vydal přísnější nařízení, omezující vliv katolíků, neustále usiloval o jednotu jak v husitské církvi, tak i v Čechách. Ta šla mnohdy sjednat velmi těžce, jelikož, např. Jan z Příbrami a jeho radikální frakce, se s Rokycanovými myšlenkami definitivně rozešla, a nadále usilovala o návrat do katolické církve.²⁸⁹

²⁸² KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 60.

²⁸³ Tamtéž, s. 60.

²⁸⁴ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 25.

²⁸⁵ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský*, s. 62.

²⁸⁶ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 50-60.

²⁸⁷ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský*, s. 63.

²⁸⁸ *Vědecká konference o životě, díle a historickém významu Mistra Jana z Rokycan*, s. 33.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 33.

3. Jednota bratrská

Nebyl to pouze Rokycana, který z pozice svého vysokého úřadu usiloval o jednotu a společný postup v řešení duchovních záležitostí. Král Jiří z Poděbrad se v letech 1462 – 1464 rozhodl vypravit po evropských panovnických dvorech velkolepé poselstvo, které mělo za úkol vyvrátit v zahraničí představu Čechů jako barbarů a kacířů, a především mělo cizí panovníky získat pro Poděbradovu všeobecnou mírovou organizaci.²⁹⁰ Hlavním zájmem bylo přitom vytvořit jednotu křesťanských panovníků pro zachování míru a proti rozpínavosti islámu do Evropy.²⁹¹ Poselstvo pro svůj záměr získalo sympatie polského krále Kazimíra, uherského Matyáše Korvína, a nakrátko také francouzské Ludvíka XI.²⁹² Ovšem kvůli konfliktu s papežem Piem II. projekt nikdy nedosáhl platnosti.²⁹³ Papež byl pobouřen tím, že s ním Jiří v tomto mírovém projektu nepočítal. Již v roce 1462, když mírové poselstvo vyjelo z Prahy, slavnostně zrušil platnost basilejských kompaktát.²⁹⁴ Jiří se tomuto jeho rozhodnutí vzepřel, a Pius II. ho uvrhl do klatby.²⁹⁵ Dále mu přikázal předstoupit před soud, před který se Jiří samozřejmě nedostavil.²⁹⁶ Piův následovník Pavel II. ho proto v roce 1464 odsoudil jako kacíře a křivopřísežníka, a zbavil ho královské hodnosti.²⁹⁷ Proti tomu se Jiří jednoduše odvolal k obecnému koncilu.²⁹⁸ Stejně jako Jiří, upadl do klatby i Rokycana.²⁹⁹

Zhruba v tom čase byla založena tzv. *Jednota bratrská*. Jejím zakladatelem byl Rokycanův synovec Řehoř, mnich z kláštera na Slovanech, který působil jako spojovací článek mezi Rokycanou a jeho posluchači.³⁰⁰ Jednota vznikla z těch nejhrošlivějších Rokycanových posluchačů, především nevzdělaných laiků a řemeslníků, kteří si jeho kázání opisovali, a pak si je různě vykládali a polemizovali o nich.³⁰¹ Jako základ svého vzniku si Jednota bratrská vzala Rokycanova kázání proti katolické církvi, ve kterých ji prohlašoval za „*apokalyptickou nevěstku sedící na šelmě a držící v ruce zlatý koflík plný*

²⁹⁰ VANĚČEK, Václav a Jiří KEJŘ. *Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého Krále Jiřího z let 1462-1464*. Přeložil Jaromír KINCL. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, s. 9.

²⁹¹ Tamtéž, s. 14. V roce 1453 byla Turky dobytá Konstantinopol a vyvráceno východní křesťanství.

²⁹² Tamtéž, s. 45.

²⁹³ Tamtéž, s. 49.

²⁹⁴ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 214.

²⁹⁵ M. Jan Rokycana, obránce pravdy a zákona Božího, s. 12.

²⁹⁶ VANĚČEK, Václav a Jiří KEJŘ. *Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého Krále Jiřího z let 1462-1464*, s. 49.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 49.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 49.

²⁹⁹ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 69.

³⁰⁰ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 213.

³⁰¹ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský*, s. 982.

ohavností.³⁰² Řehoř a jeho stoupenci se usadili v Kunvaldu v Orlických horách, kde také v roce 1457 vzniklo první uskupení Jednoty bratrské.³⁰³

V roce 1460 začala být mladá Jednota bratrská pronásledována svými odpůrci, a bratr Řehoř se obrátil na pomoc právě k Rokycanovi.³⁰⁴ Rokycana se však od něj i jeho uskupení distancoval. Mladá Jednota bratrská se v totiž roce 1467 odhodlala k radikálnímu kroku a zcela se odtrhla od církve skrze volbu vlastního husitského kněžstva.³⁰⁵ Rokycana s její teologií nesouhlasil, a v roce 1468 proti ní dokonce sepsal „*List M. Jana z Rokycan z proti Pikhartům po Čechách a po Moravě.*“³⁰⁶ Vybízal je v něm k věrnosti a poslušnosti husitské církvi, a důsledně popřel, že by si Jednota mohla vzít jako inspiraci pro své učení jakékoliv jeho kázání.³⁰⁷ Podle pozdějších spisů Jednoty bratrské proti nim dokonce vystupoval násilně, vymáhal pro její členy u krále Jiřího mučení na skřipci a popravy, což ovšem nebyla pravda.³⁰⁸ K takovým domněnkám mohla Jednotu bratrskou vést spíš opatření Jiřího z Poděbrad, který tak plnil svoji korunovační přísahu, podle které nebude v Čechách trpět žádné kacířské sekty.³⁰⁹

Později se k Jednotě bratrské připojil tábořský kněz Petr Chelčický,³¹⁰ o kterém ještě bude v této práci pojednáno.

4. Smrt Jana Rokycany

Navzdory Rokycanovým snahám zůstávala česká husitská církev nesjednocena, probíhaly v ní i proti ní neustálé boje. Vzhledem k tomu, že byli Jiří z Poděbrad i Jan Rokycana v roce 1464 dáni do klatby, bylo pro papeže i ostatní panovníky žádoucí, aby České království vytrhli z jejich rukou a zavedli v něm opět katolickou víru.

V roce 1465 vyhlásil papež Pavel II. proti „*českým heretikům*“ křížovou výpravu.³¹¹ Do čela tohoto svatého protihusitského tažení se postavil poslušný katolík a

³⁰² KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 62.

³⁰³ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 68.

³⁰⁴ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. s. 62.

³⁰⁵ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 213-214.

³⁰⁶ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. s. 62.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 62.

³⁰⁸ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 68.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 68.

³¹⁰ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský*, s. 979.

³¹¹ KALOUS, Antonín. *Matyáš Korvín (1443-1490)*, s. 123.

někdejší Jiřího zeť, uherský král Matyáš Hunyadi, řečený *Korvín*.³¹² Po smrti své manželky, Jiřího dcery, ho k Jiřímu už nepoutal žádný vztah, a vidina české koruny pro něj byla lákavá. Po několika letech Matyášových vojenských výpadů, nakonec v roce 1469 Jiří obklíčil jeho vojska u Vilémova v Železných horách.³¹³ Při následném jednání Jiří Matyáše propustil, zřejmě také proto, že mu uherský král přislíbil, že zařídí mírovou dohodu mezi Jiřím a katolickou církví.³¹⁴

K žádné dohodě se ovšem nedospělo. Matyáš téměř ihned po svém propuštění u Vilémova přijal nabídku české koruny od Jiřího odpůrců, tzv. *Zelenohorské jednoty*.³¹⁵ Matyáš byl oddaný katolík a navíc vládl českým jazykem,³¹⁶ tedy se Jiřího protivníkům zdál jako ideální náhrada nevyhovujícího husitského krále. 3. května 1469 se Matyáš nechal v Olomouci prohlásit českým králem.³¹⁷ Nedržel ale ve své moci hlavní město Prahu, a neměl ani českou korunu,³¹⁸ proto ho Jiří z Poděbrad a česká husitská církev nikdy za českého krále neuznali.

Jan Rokycana stál v té době neustále po boku svého krále Jiřího z Poděbrad. Ke sklonku jeho života ovšem neustále narůstaly různé neshody mezi ním a králem Jiřím, především v době bojů proti Matyášovi. Jiří Rokycanovi vyčítal, že jeho husitská ideologie byla pochybná. Doslova mu řekl: „*Byl bych býval velmi slavným králem ani by nedošlo k dnešní zhoubné válce a neštěstím z ní pocházejícím, kdybych byl nebýval připustil tvých zvrácených rad, jež jsou zavržení hodné pro své důsledky*.“³¹⁹ Rokycana se po této roztržce uchýlil do ústraní. Na královském dvoře se již necítil vítán a navíc, zřejmě v roce 1466 opět prodělal infarkt, který ještě více zhoršil jeho už dost špatný zdravotní stav.³²⁰

Jan Rokycana zemřel 22. února 1471 ve věku 71 let. Byl pochován na místě svého celoživotního působení, v Týnském chrámu, v honosném hrobce, která se ovšem do dnešních časů nezachovala. Její první popis podává františkánský mnich Jan Vodňanský (Aquensis) ve svém prvním Rokycanově životopise.³²¹ V tomto díle psal, že „*jeho*

³¹² ČECHURA, Jaroslav. *Královská trilogie*, s. 284. Po Ladislavově smrti Jiří tehdy třináctiletého Matyáše propustil ze zajetí, pomohl mu dostat se na uherský trůn a oženil ho se svou dcerou Kateřinou (Kunhutou), která ovšem v roce 1464 zemřela při porodu.

³¹³ KALOUS, Antonín. *Matyáš Korvín (1443-1490)*, s. 135.

³¹⁴ ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, ed. *Čeští králové*, s. 270.

³¹⁵ ČECHURA, Jaroslav. *Královská trilogie*, s. 284.

³¹⁶ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 28.

³¹⁷ ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, ed. *Čeští králové*, s. 270.

³¹⁸ Tamtéž, s. 270.

³¹⁹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. s. 62.

³²⁰ ŽÁN, Josef: *Mistr Jan Rokycana očima lékaře*. In *Plzeňský lékařský sborník*, č. 73, 2007, s. 120.

³²¹ CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*, s. 155.

*přivrženci, vysoko vynášejíce jeho prokletou památku, postavili na hrob jeho obraz vytesaný do mramoru, nesoucí u levého ramene biskupskou mitru.*³²² Na náhrobku byl také vytesán Rokycanův osobní erb s podkovou a hvězdou uvnitř, který si zvolil na znamení, že pocházel z prostého kovářského rodu.³²³ Kolem hrobky byl vyrytý nápis: „*Hic calicis celebris tutor, praesulque Pragensis. Nobilis occubuit Johannes Rokycanensis, Supremum semper speravit in Dominum, sed Hic placuit multis, placeat tibi rector Olympi.*“³²⁴ Tento honosný náhrobek byl později zničen po bitvě na Bílé hoře v roce 1620.³²⁵ V roce 1630 byl otevřen také zbylý hrob, a v něm byly nalezeny 2 kalichy, kostra a lebka s dlouhými rusými vlasy.³²⁶ ..

Smrt v krátké době zastihla také krále Jiřího z Poděbrad, který zemřel přesně měsíc po Rokycanově skonu, tedy 22. března 1471.³²⁷

Rokycanovi životopisci, kteří o něm později psali, se shodovali na tom, že se jednalo o muže nesmírně důležitého pro České království i pro husitskou církev. Nejstarší Rokycanův životopis uvádí, jak jsem již zmínila výše, františkánský mnich Jan Vodňanský ve svém spise *Locustarium*.³²⁸ Ten stál, coby příslušník katolické církve, logicky na straně Rokycanových odpůrců. Podle jeho slov byl Rokycana „*velmi zpupný [...], bezbožný pokrytec [...]* žíznicí po lidské krvi.“³²⁹ Stejný postoj vůči Rokycanovi zaujímal také jeho další, rovněž již několikrát zmíněný, politický odpůrce, papež Pius II. ve svém díle *Historie česká*, kde vyzdvihl Rokycanovo chudé dětství, kvůli kterému si musel na svá studia v Praze vydělávat žebrotou.³³⁰

Z jeho pozdějších životopisců lze, během 19. století, uvést významného českého historika Františka Palackého, který dokázal vyvrátit dosavadní Rokycanovu pověst „*chytráckého pleticháře*“³³¹ tím, že důkladně prostudoval prameny o basilejském sněmu, a podal tak důkaz toho, nakolik se Rokycana v tomto intrikánském ovzduší choval čestně.³³² Chválil ho i ve svých *Dějínách národu českého v Čechách a na Moravě*, ovšem

³²² CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*, s. 155.

³²³ CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 70.

³²⁴ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 62-63.

³²⁵ CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*, s. 155.

³²⁶ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 63.

³²⁷ ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, ed. *Čeští králové*, s. 271.

³²⁸ BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, s. 74.

³²⁹ Tamtéž, s. 76.

³³⁰ PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*, s. 137.

³³¹ BARTOŠ, František Michálek. *Literární činnost M. Jana Rokycany, M. Jana Příbrama, M. Petra Payna*, s. 16.

³³² Tamtéž, s. 17.

vytýkal mu, že po sobě nezanechal žádná díla.³³³ Rokycanovi rukopisy byly totiž objeveny až později.

Ve 20. století psalo o Rokycanovi několik významných historiků. Jedním z nich byl např. Kamil Krofta. Ve své přednášce, vedené 25. března 1911 v mistrově rodném městě Rokycanech, ho popisoval, jako muže, jehož obraz byl až do 20. století negativně zkreslen vlivem děl jeho politických odpůrců.³³⁴ Dále patřil k Rokycanovým největším životopiscům historik František Michálek Bartoš, který Rokycanu zahrnul do několika svých děl. V jeho podání vystupuje Rokycana ve velmi příznivém světle jako ctižádostivý, schopný muž a „statečný bojovník [...] zápasu o mravně-náboženský program M.J. Husa.“³³⁵

³³³ Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. Díl IV. - V / podle původních pramenů vypravuje František Palacký. -- 3. vyd., otisk podle původního vyd. -- Praha : František Strnad, 1940. -- s. 907-1684, [5] s. obr. příl. : il, s. 1031.

³³⁴ KROFTA, Kamil. *Mistr Jan Rokycana*. Přednáška proslovená dne 25. března 1911 v Rokycanech. Rokycany, 1911, s. 2.

³³⁵ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 197.

4. Dílo Jana Rokycany a ostatních husitských osobností

1. Dílo Jana Rokycany

Aby mohl být obraz Rokycanovy osobnosti kompletní, nelze z něj vynechat jeho kazatelská a teologická díla. Jan Rokycana byl ve svém díle i ve své kazatelské činnosti formován svým velkým vzorem, Jakoubkem ze Stříbra. Rokycana vzal jeho už dobře zformovanou a přehlednou nauku o kalichu, přijal ji za své velké téma, a zabýval se jím ve svých kázáních a polemikách.³³⁶ Rokycanův kazatelský zájem se nejvíce orientoval na obyčejný lid.³³⁷ Aby mu jeho negramotní posluchači dobře porozuměli, nezabýval se teologií, ale v kázáních vystupoval proti přehnaně tvrdým trestům za malé prohřešky,³³⁸ kritizoval tresty smrti³³⁹ a snažil se své posluchače přesvědčit, aby měli víru v Boha a nepodléhali pověrám.³⁴⁰

Rokycana napsal na 50 teologických děl, ze kterých je většina, tak jako u Jakoubka, psána rovněž latinsky, a čeština je v nich ojedinělá.³⁴¹ Znamé jsou projevy vyslovené na basilejském koncilu i jeho duchovní písně.³⁴²

Rokycanova kázání měla ostatní nabádat k dobrotě a laskavosti. Svým posluchačům udílel rady, které měly zlepšit jejich život, např. doporučení pro spokojené manželství. Dle něj by se ani muž, ani žena neměli nutit do sňatku, neměli by hledat v tom druhém pouze krásu a bohatství, manželství by mělo být konzumováno až čtvrt roku po svatbě,³⁴³ a právě tak by se nemělo konzumovat v pátek, nebo pokud žena čeká dítě.³⁴⁴

Na druhé straně byla ovšem jeho kázání i kritická. Nabádal ženy, aby nebyly marnivé³⁴⁵ a měšťany, šlechtice i panovníky, aby tolik nehřešili.³⁴⁶ V souladu s myšlenkami jeho učitele Jakoubka ze Stříbra bylo jeho velkým cílem učinit církev opět chudou, jako na počátku křesťanství.

³³⁶ CIRONIS, Petros. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 25.

³³⁷ M. Jan Rokycana, obránce pravdy a zákona božího, s. 12.

³³⁸ BOUBÍN, Jaroslav. ZACHOVÁ, Jana. *Žaloby katolíků na mistra Jana z Rokycan*, s. 18.

³³⁹ Tamtéž, s. 17.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 18.

³⁴¹ Tamtéž, s. 17.

³⁴² CIRONIS, Petros. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan*, s. 47.

³⁴³ M. Jan Rokycana, obránce pravdy a zákona božího, s. 18.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 19.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 15.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 16-17.

Pokud kázal mezi obyčejnými lidmi, používal Rokycana hovorovou češtinu, k níž přidával i různá pořekadla a přísloví.³⁴⁷ V době svého působení v týnském chrámu přednesl např. v roce 1455 *Výklad na evangelium sv. Lukáše a sv. Jana*.³⁴⁸ Nebo List mistra Rokycany proti Pikhartóm, který Rokycana sepsal zřejmě v letech 1469 – 1470.³⁴⁹

Jako konkrétní příklad Rokycanova díla zde můžeme uvést jeho původně latinsky psaný³⁵⁰ *Traktát o přijímání krve*.³⁵¹ Reaguje v něm na svůj spor s Hilariem a Křižanovským ohledně přijímání pod obojí. Tito dva jeho protivníci prohlašují, že každý, kdo přijímá pod obojí způsobou, se dopuští smrtelného hříchu.³⁵² Proti tomu se odvolává jak na proroka Izaiáše, tak i na dílo *Gesta Salvatoris* od Simona de Casia, kde je uvedeno, že přikázání, obsažená v bibli, se mají dodržovat.³⁵³ Jako důkaz k tomu podává další výňatky z bible a z děl dalších církevních otců, kde je tento fakt rovněž jasně vymezen. Cituje úryvek z díla Jana Zlatoústého *Opus imperfectum in Matthaem*, který uvádí: „*Nepřidávaj k slovóm božím ani ujímaj od nich. A kto by to směl učiniti, za múdřejšieho se má nežli Boha a počíná falešný svědek býti, neb to mluví, což ani oko vidělo ani ucho slyšalo.*“³⁵⁴ Ježíš Kristus se v bibli rozhodl ustanovit přijímání pod obojí jako tradici zahrnující všechny křesťany, a církev tedy nemá takovou věc jakkoliv měnit.³⁵⁵

Rokycana v tomto svém kázání velmi často, jak jsem již zmínila, odkazuje na různé církevní otce i na dílo velkých křesťanských osobností. Teprve v závěru shrnuje myšlenku celého kázání tím, že je praxe přijímání pod obojí způsobou pevně zakotvena v bibli v dílech učenců, a je tedy nemožné, aby církev a její přívrženci obviňovali ty, kteří pod obojí způsobou přijímají, ze smrtelného hříchu.

³⁴⁷ M. Jan Rokycana, obránce pravdy a zákona božího, s. 21.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 22.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 217.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 22.

³⁵¹ Tamtéž, s. 203-212.

³⁵² Tamtéž, s. 203.

³⁵³ Tamtéž, s. 203.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 205.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 212.

1. Postilla Jana Rokycany

Pojmem *postilla* se označuje sbírka kázání, ve které jsou seřazeny výňatky z bible (perikopy), které jsou následně rozebírány kazatelem. První postilla se objevila na dvoře franského císaře Karla Velikého, pod jménem homiliář.³⁵⁶ Slovo postilla se zřejmě vyvinulo zkrácení latinských slov „*post illa verba textus*“.³⁵⁷ Postilla má jednotný rámeček. Na začátku je uveden text kapitoly z novozákonního evangelia, spadajícího na určitý den nebo církevní svátek, a poté následuje vlastní výklad.

Rokycanovova postilla je z této skupiny děl Husa, Jakoubka a Chelčického nejmladší. I navzdory této skutečnosti ji v této kapitole dávám na první místo, protože je pro nás ze všech postill nejdůležitější. Rokycana nepochybně postilly svých předchůdců dobře znal a mohl se tedy jejich dílem inspirovat. I přesto se ovšem snažil promítnout do postilly své vlastní myšlenkové postoje a názory. Stejně jako Jakoubek, i Rokycana sepsal svoji postilu, která obsahovala jeho kázání vedená v týnském chrámu a výklad evangelia sv. Lukáše a sv. Jana z roku 1455.³⁵⁸

Jelikož jsou postilly, jako celek, u všech osobností nesmírně rozsáhlá a mnohdy několikavasvazková díla, bude zde komparována vybraná společná část z každé postilly. Tou částí je čtení 4. kapitoly z *Evangelia sv. Matouše*,³⁵⁹ které bylo vysloveno *První neděli v postě*. V něm se píše, jak byl Ježíš po 40 dní na poušti pokoušen ďáblem a zvítězil nad ním.

Navzdory tomu, že se v postille obvykle rozebírá v každé kapitole pouze jedna epištola nebo perikopa, Rokycana si vzal kapitoly dvě, a sice 4. kapitolu z *Evangelia sv. Matouše*, kterou se zabývají i ostatní, a také 6. kapitolu z *Druhého listu Korintským*.³⁶⁰

Rokycanovo kázání začíná upřesněním, o jaký se jedná den a co se bude kázat. Dále se zabývá otázkou pokání. Káže, že pokud někdo zhřeší, může dojít rozehřešení pouze skrze pokání.³⁶¹ Zmiňuje sv. Řehoře, který pokání přirovnává k rybářské bárce, která se roztrhla za bouře na moři, a hříšník se nyní drží jedné části, která představuje jeho nevinou duši, a druhé části, která představuje svaté pokání, a nyní si musí vybrat

³⁵⁶ HRUBÝ, Hynek. *České postilly, studie literární a kulturně historická*. Praha: Nákladem jubilejního fondu král. české společnosti nauk, 1901, s. 5.

³⁵⁷ Tamtéž, s. 5.

³⁵⁸ M. Jan Rokycana, obránce pravdy a zákona božího, s. 22.

³⁵⁹ Nový zákon. Mt 4. Dostupné z <http://www.bible.net.cz/app/b?book=Matt&no=4>

³⁶⁰ Nový zákon. 2Kor 6. dostupné z <http://www.bible.net.cz/app/b?book=Cor2&no=6>

³⁶¹ ROKYCANA, Jan. *Postilla. Díl 1.* / vydal František Šimek. Praha: Česká akademie věd a umění, 1928, s. 385.

jednu z těch částí, na které se dostane ven z bouře.³⁶² Na příkladu ukázek z bible podává názor, že pouhou zpovědí a rozhřešením úspěšné pokání nekončí, neboť zmínění církevní otcové si své hříchy celý život pamatovali a zpět jich stále litovali.³⁶³ Což Rokycana schvaluje. Je nutné, vzpomenout si na své hříchy a přiznat si je, ukázat svou duši Bohu i ďáblu a upřímně se doznat.³⁶⁴

Někteří se kají, aby neskončili v pekle, ale láska k Bohu v nich není zastoupená, a jiní se zase o pokání nezajímají, protože je dosud ovlivňuje ďábel, a ani nedokončené pokání nepřináší žádnou úlevu.³⁶⁵ Navíc neupřímné pokání je bohu spíš na obtíž.³⁶⁶ V případě, že budou věřící bojovat, tak, stejně jako Ježíš, nad ďáblem zvítězí, ačkoliv je ďábel vynalézavý.³⁶⁷ Je zapotřebí, aby člověk v tomto boji držel půst.

V zákoně božím existují dva druhy půstu, jeden tělesný, který zdržuje od jídla a pití, a ten druhý duševní je varováním před hříchem a přináší více ctnosti.³⁶⁸ Sv. Pavel v epištole na Boží narozením píše: *“Bratří, opovrhúce všeliku nepravost, buďte živi ctnostně, a šlechtně, to tiž k Bohu a spravedlivě [...] o tělesném postu.”*³⁶⁹ Ovšem spíše než tělesný půst je k odplatě potřebný ten duševní.³⁷⁰ Dle Rokycany má povinnost zachovat půst každý, komu je třikrát sedm let, tedy 21 let, ale Rokycana příliš nevěří, že by je opravdu dodržovali.³⁷¹ Jak zmiňuje sv. Augustin, je jednodušší, když bůh stvoří nový svět, než když se snaží napravit stávající hříšníky.³⁷²

Dobrým lékem při pokání umí být i upřímná modlitba, protože umí přemoci to, co dosud přemoženo nebylo, což je Bůh a jeho hněv, a docílit právě jeho slitování.³⁷³ Upřímnou modlitbu podpoří ještě i upřímný pláč, kterým plakal už Ježíš Kristus na kříži.³⁷⁴ Pokud člověk pláče a upřímně dozná své hříchy, tak mu Bůh odpustí.³⁷⁵ Slzy dokáží uhasit oheň pekelný a zchladit muka, která by si člověk svými hříchy zasloužil.³⁷⁶

³⁶² ROKYCANA, Jan. *Postilla. Díl 1.*, s. 385-386.

³⁶³ Tamtéž, s. 387-388.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 390-391.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 390-392.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 392.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 396.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 398.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 398.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 398-399.

³⁷¹ Tamtéž, s. 399.

³⁷² Tamtéž, s. 400.

³⁷³ Tamtéž, s. 401.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 402.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 402.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 404.

Kromě upřímného pláče existuje ještě jiná možnost, jak přemoci d'ábla, a to je almužna, protože tou si člověk poutá ostatní lidi k sobě, a každý mu pak může pomoci modlit se, nebo bojovat, ať už společně, nebo jeden pro druhého.³⁷⁷

Ďábel používá na svedení člověka ke hříchu rozličné způsoby, což jsou, mimo jiné, např. ty „hadové,“ kterými tehdy svedl Evu v ráji.³⁷⁸ A stejné způsoby použil d'ábel i nyní, když na Ježíši požaduje, aby změnil kamení na chleby.³⁷⁹ Ježíš byl bez jídla a vody, a d'ábel se proto pokusil oklamat ho pomocí lakoty, ale neuspěl.³⁸⁰ Ježíš nedbal na jeho řeč o tělesném pokrmu a promluvil o duchovním pokrmu, když pronesl: „*Psáno jest: „Ne samým chlebem živ jest člověk, ale každým slovem, jenž přichází z úst božích.*“³⁸¹ Dále to d'ábel zkouší pomocí pýchy, když chtěl, aby si Ježíš zavolal na pomoc anděly, aby ho zachránili od pádu, Ježíš pouze řekl: „*Psáno jest: Nebudeš pokúšeti pána Boha tvého.*“³⁸² Na potřetí ho vzal d'ábel na vysokou horu a ukázal mu všechna království a krásné ženy, které by Ježíš mohl mít, pokud by se d'áblovi poklonil, a doufal, že tím probudí jeho pýchu, ale ani tehdy neuspěl.³⁸³ Ježíš mu řekl: „*Odejdi, satanáši, nebo psáno jest: Pánu Bohu svému klaněti se budeš a jemu samému slúžiti.*“³⁸⁴ Tím d'ábla od sebe odehnal.³⁸⁵

Na konci kázání Rokycana upozorňuje, že se takoví d'áblové mohou skrývat i v církvi, a obrací se na Boha, aby jim pomohl dostat se do věčné radosti.³⁸⁶

U Rokycanovy postilly je už na pohled patrné, že toto dílo napsal obratný řečník, který pečlivě vybíral jednotlivá slova. Rokycana byl už v té době dobře známý jako skvělý a výmluvný kazatel. Také jeho postilla je jakýmsi vyvrcholením této postilní řady. Rokycana má dovedný, elegantní sloh. Svůj výklad začíná slavnostním úvodem. Obrací se ba církevní autority, používá přirovnání, ve svém kázání se přímo obrací na své posluchače a oslovuje je. Mezi řečí prozrazuje i nějaké administrativní záležitosti. Občas se zdá, že položil posluchačům dole pod sebou otázku a čeká na odpověď.

³⁷⁷ ROKYCANA, Jan. *Postilla. Díl 1.*, s. 405.

³⁷⁸ Tamtéž, s. 407.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 407.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 408.

³⁸¹ Tamtéž, s. 409.

³⁸² Tamtéž, s. 413.

³⁸³ Tamtéž, s. 413-416.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 417.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 418.

³⁸⁶ Tamtéž, s. 419.

2. Jan Hus

1. Život a dílo Jana Husa

Život Jana Husa je již dobře známý jak mezi odbornou, tak i mezi laickou veřejností. Proto se o něm lze zmínit jen stručně. Jan Hus, muž, díky jehož kazatelskému působení a mučednické smrti započala duchovní revoluce a vznikla první česká nekatolická církev, se narodil na počátku 70. let 14. století. O jeho rodině není známo téměř nic, až na jeho otce, který se jmenoval Michael de Hussynetz.³⁸⁷

Na Karlově univerzitě studoval filozofii a teologii.³⁸⁸ V roce 1393 se stal bakalářem svobodných umění, 1396 magistrem a v roce 1400 byl vysvěcen na kněze.³⁸⁹ O 2 roky později, v roce 1402, se také stal kazatelem v právě dostavěné Betlémské kapli na Starém Městě pražském.³⁹⁰

Už během svých studií se seznámil s díly mistra oxfordské univerzity a reformního kazatele Jana Viklefa (*John Wycliffe*) (1324 – 1384). Byly to právě Viklefovy reformní spisy, dovezené do Čech českými studenty studujícími v Oxfordu,³⁹¹ které Husa přiměly podívat se na křesťanství jiným pohledem, a zároveň proti takovému obrazu zakročit. Stejný názor, vedle Husa, hájili i jeho kolegové na univerzitě, např. Štěpán z Pálče, Stanislav ze Znojma³⁹² a jeho blízký přítel Jakoubek ze Stříbra.³⁹³

Ve svých veřejných kázáních otevřeně kritizoval zkorumpovanost a morální zkaženost církve. Požadoval, v souladu s myšlenkami Jana Viklefa, aby se církev opět vrátila k prvotní chudobě, a aby se kněží vzdali svého majetku.³⁹⁴

Jan Hus si díky svým úderným a kritickým kázáním kolem sebe vytvořil širokou síť posluchačů a podporovatelů. Získal pověst mocného, vlivného kazatele, a spolu s tím si získával i mocné nepřátele, především v katolické církvi. Jeho snahy byly církví samozřejmě potlačovány. Pražský arcibiskup svým výnosem zamezil kázáním mimo farní kostely a Viklefovy spisy dal veřejně spálit jako kacířské.³⁹⁵ Papež Husa

³⁸⁷ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 15.

³⁸⁸ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*. 2. čes. vyd., přetisk vyd. z r. 1974. Praha: Kalich, 1995, s. 32.

³⁸⁹ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie, s. 24.

³⁹⁰ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 32.

³⁹¹ EVANS, G. R. *Stručné dějiny kacířství*. Praha: Volvox Globator, 2006. Diagramma, s. 96.

³⁹² KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 15.

³⁹³ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*, s. 28.

³⁹⁴ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 32.

³⁹⁵ Tamtéž, s. 32.

exkomunikoval z církve.³⁹⁶ Hus byl tedy nucen tajně kázat jinde a kvůli svému spojení s viklefismem, byl v nebezpečí. Přesto ale od svých kázání neupustil.

V roce 1408 už se celá skupina Husových přívrženců otevřeně hlásila k učení „*evangelického doktora*“ Viklefa a přijala pro sebe označení „evangelické duchovenstvo.“³⁹⁷ V roce 1412 Hus v jednom ze svých kázání veřejně prohlásil papeže Jana XXIII. za Antikrista,³⁹⁸ a ty, kteří v Praze prodávali papežské odpustky, vyzval, aby město opustili, čímž ztratil mnoho svých dosavadních podporovatelů, a především českého krále.³⁹⁹ Nad Prahou byl vyhlášena klatba a Hus ji proto musel opustit.⁴⁰⁰ Zdržoval se pak na hradech svých podporovatelů v jižních a západních Čechách, kde pokračoval ve své kazatelské činnosti.⁴⁰¹

Ve stejném čase nechal císař Zikmund Lucemburský svolat koncil do Kostnice. Jeho cílem bylo, v první řadě uspořádat situaci v katolické církvi, protože v nastalém schizmatu si papežský trůn nárokovali hned 3 papežové.⁴⁰² Mezi doplňujícími záležitostmi měla být řešena i otázka Jana Husa, obžalovaného z kacířství.⁴⁰³

Jan Hus přijal pozvání od císaře Zikmunda a nastoupil cestu do Kostnice.⁴⁰⁴ Poté, co tam 3. listopadu 1414 přijel, byl uvězněn.⁴⁰⁵ Po několikaměsíčním marném mučení a nátlaku od koncilního sboru, aby své teologické výklady odvolal, byl nakonec 6. července 1415 koncilem prohlášen za kacíře a upálen.⁴⁰⁶ Spolu s ním byly opětovně odsouzeny i Viklefovy články.⁴⁰⁷

Jan Hus ve svém působení vytvořil zcela nový typ husitského kazatele, který se dostal na jakousi vůdcovskou pozici a těšil se podpoře světské moci.⁴⁰⁸ Podle odhadů pronesl během svého působení v Betlémské kapli na 3000 kázání.⁴⁰⁹ Nejstarší sbírka kázání, kterou sepsal, se nazývá *Puncta*.⁴¹⁰ Dále 2 synodální a univerzitní kázání.⁴¹¹ Do

³⁹⁶ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 32.

³⁹⁷ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 16.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 16.

³⁹⁹ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 32.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 33.

⁴⁰¹ Tamtéž, s. 33.

⁴⁰² Tamtéž, s. 33.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 33.

⁴⁰⁴ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*, s. 30.

⁴⁰⁵ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 34.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 36.

⁴⁰⁷ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 17.

⁴⁰⁸ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVÁČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek VI. 1437-1526, s. 277.

⁴⁰⁹ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*, s. 34.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 36.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 36.

textů jeho kázání se často promítají jeho soudní pře se svými odpůrci.⁴¹² V roce 1398 Hus vytvořil vlastní opis děl Jana Viklefa, který navíc opatřil sarkastickými poznámkami ohledně aristotelské filozofie.⁴¹³ Jako většina pozdějších husitských učenců chápal bibli jako jediný a ničím nezastupitelný zdroj slova Božího, a také z tohoto důvodu obdivoval „evangelického doktora“ Viklefa, který se ve svém smýšlení řídil tím, co bylo řečeno v bibli, a nikoliv tím, co říkali biskupové a další církevní preláti.⁴¹⁴

Kromě svých kázání a spisů napsal Jan Hus např. také spis *Dcerka*, ve které výchovným způsobem radí mladým dívkám, jak se chovat a jak žít ve shodě s božími příkázáními. Např. ve druhé kapitole říká, že „...*cos v duši, v své svědomí položila, buď zlé neb dobré, svědomí chová tobě, dokud jsi živa, a vrátí tobě, když budeš mrtva.*“⁴¹⁵

Pokud máme Husovo učení a kazatelskou činnost ilustrovat na jeho díle, můžeme blíže analyzovat jeho spis *O církvi* (De ecclesia).⁴¹⁶ Na samém počátku Hus uvádí, že každý křesťan má věřit ve svatou církev a milovat Ježíše Krista.⁴¹⁷ Ale protože lid samotný není za všech okolností svatý, tak, v souladu s evangeliem sv. Matouše, ho Ježíš Kristus rozdělil na církve svatých a církve zavržených.⁴¹⁸ Takovýto úkon, kdy je církev, anebo celé lidstvo rozděleno na dobrou a špatnou část, se nazývá predestinace.⁴¹⁹ Skupina těchto předurčených vyvolených je církev svatá a zahrnuje všechny, přítomné, minulé i budoucí, tak, jak to vykládá sv. Augustin.⁴²⁰ Jak Hus uvádí, podle Augustinova názoru „*jediná jest svatá všeobecná církev, která jest společenstvím předurčených.*“⁴²¹ Tato vyvolená církev je rovněž nazývána nevěstou Kristovou, statečnou ženou, královnou a matkou všech lidí, která je představována Jeruzalémem, svatým městem a královstvím nebeským.⁴²² Je také nazývána obecnou, protože je rozšířena a vyznávána obecně po celém světě.⁴²³ Rovněž je také nazývána Kristovým tělem, kde vyvolení jsou jeho údy, a nad nimiž má vládu sám Ježíš Kristus coby hlava tohoto těla.⁴²⁴

⁴¹² SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*, s. 37.

⁴¹³ Tamtéž, s. 47.

⁴¹⁴ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 22.

⁴¹⁵ HUS, Jan. *Dcerka (O poznání cesty pravé k spasení)*, Praha: Kalich, 1995. Dostupné z <http://www.sesity.net/elektronicka-knihovna/dcerka.pdf>, s. 6.

⁴¹⁶ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 17.

⁴¹⁷ HUS, Jan. *O církvi*. Přeložili a poznámkami opatřili František M. Dobiáš a Amedeo Molnár. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1965, s. 23.

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 23.

⁴¹⁹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 17.

⁴²⁰ HUS, Jan. *O církvi*, s. 24.

⁴²¹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 17.

⁴²² HUS, Jan. *O církvi*, s. 25.

⁴²³ Tamtéž, s. 26.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 27.

Dle Husa se pak tato svatá obecná církev dělí na 3 části, a sice na církev zvítězilou, bojující a spící, ve smyslu, že církev zvítězilá jsou blahoslavení, bojující jsou předurčení, kteří po boku Krista bojují proti světu a ďáblu a spící jsou trpící duše v očistci.⁴²⁵

Jak říká sv. Matouš, součástí této církve je každý křesťan.⁴²⁶ Také předurčení věřící, coby údy církevního těla, mají mezi sebou tři shody, tedy, že všechny údy vytvářejí jedno tělo, vzájemně si pomáhají poutem vzájemnosti a lásky, rovněž se každý z nich věnuje svému úkolu.⁴²⁷ Údem svaté církve se nemůže stát každý, ale pouze předurčený, který vytrvale následuje příkladu Ježíše Krista.⁴²⁸ Dále také existuje v církvi dvojí milost, která ovlivňuje všechny předurčené, tedy ta první je *milost předurčení k věčnému životu*, a ta druhá je *milost podle přítomné spravedlnosti*, přičemž ta první činí člověka dokonalejším a zajišťuje mu pevné místo v církvi, zatímco ta druhá zajistit místo v církvi nedokáže.⁴²⁹ Jako příklad jsou zde uváděny dvě osobnosti Nového zákona, Jidáš Iškariotský, který, ačkoliv byl vyvolený Ježíšem Kristem jako jeho apoštol, ale svého mistra zradil, tedy neoplýval milostí předurčení k věčnému životu a tedy nedostal pevné místo v církvi.⁴³⁰ Naproti tomu, druhý příklad, sv. Pavel, byl pevně zasazen do církve a oplýval milostí předurčení k věčnému životu, ačkoliv se dopustil Kristovy zrady.⁴³¹ V tomto případě Hus uvádí slova sv. Augustina, že předurčeným pouze prospívá, pokud jsou pokoušeni hříchem.⁴³²

Hus také ve svém díle píše např. o prohlášení církevních činitelů, že poddaní by měli bezpodmínečně poslouchat papeže i biskupy, vyjma požadavků, které otevřeně vybízely ke zločinu nebo jiné špatnosti.⁴³³ Někteří tito církevní činitelé napadají Husovu protikatolickou stranu, protože s tímto uzpůsobením nesouhlasili.⁴³⁴ Doslova o Husově straně prohlašují, že „*usilují navádět věřící lid k neposlušnosti vůči představeným a k neúctě proti papežské, biskupské, kněžské a duchovenské důstojnosti.*“⁴³⁵ Hus na to výslovně prohlašuje, že jeho strana nemá v úmyslu lid oklamávat, naopak chce, aby

⁴²⁵ HUS, Jan. *O církvi*, s. 28.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 31.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 33.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 35.

⁴²⁹ Tamtéž, s. 36.

⁴³⁰ Tamtéž, s. 36.

⁴³¹ Tamtéž, s. 36.

⁴³² Tamtéž, s. 36.

⁴³³ Tamtéž, s. 143.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 143-144.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 144.

katolická církev nezneužívala poslušnosti a nevědomosti prostých lidí, a stejně tak požaduje, aby církev žila skromně a zřekla se světské nádhery a zhýralosti.⁴³⁶

Hus se v celém díle zabývá stavbou a organizací katolické církve. Často se zmiňuje o Augustinovi, od kterého toto učení o predestinaci vzešlo, i o dalších církevních otcích a evangelistech. V souvislosti s jeho učením nadále rozvíjí své vlastní teze ohledně dalšího dělení obecné církve. Jeho dílo je obsáhlé, o 23 kapitolách, a jeho teze jsou rozvinuté do nejmenších podrobností. V další části se zabývá základními tezemi Viklefova učení, které převzal ve svých dílech, a které jsou zde demonstrovány požadavkem na návrat církve k principům církve prvotní a zřeknutí se světského majetku a moci.

2. Postila Jana Husa

Stejně, jako byla postilla Jana Rokycany nejmladší, tak je postilla Jana Husa z této skupiny děl vybraných osobností naopak nejstarší. Tedy v jistém smyslu tvoří jakýsi prototyp pro postilly ostatních osobností, včetně Chelčického i Rokycany. Hus ji napsal v roce 1413.⁴³⁷ Zaměřuji se zde opět na čtení *4. kapitoly z Evangelia sv. Matouše*, které bylo vysloveno *První neděli v postě*.

Hus zahajuje své kázání tím, že evangelium se čte, aby křesťané věděli, že se Ježíš Kristus postil za jejich hříchy, a tím je má navnadit, aby se též postili a sváděli boj se svými pokušeními.⁴³⁸ Ježíš byl veden na poušť od Otce i Syna i Ducha svatého. Oslovuje křesťana jako Ježíšova rytíře, který se má po boku svého vládce rovněž postit, být pokoušen a bojovat, a nemá se přitom bát, protože Ježíš bude s ním.⁴³⁹ dále vysvětluje důvody, proč byl Ježíš veden na poušť, a nachází hned tři důvody, a sice, aby se soukromě modlil, aby přemohl d'ábla, anebo aby svým pokáním ukázal způsob, jak se kát.⁴⁴⁰ Pokušení se dle Husa děje trojím způsobem, a sice vnuknutím, milováním a přivolením, jelikož lidé jsou počati z hříchu, a tedy mají tato pokušení.⁴⁴¹ Ovšem Ježíš, který se

⁴³⁶ HUS, Jan. *O církvi*, s. 144.

⁴³⁷ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*, s. 149.

⁴³⁸ HUS, Jan. *Postilla*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1900, s. 86.

⁴³⁹ Tamtéž, s. 86.

⁴⁴⁰ Tamtéž, s. 86.

⁴⁴¹ Tamtéž, s. 86.

narodil z panny, mohl být pokoušen jen ponouknutím, které bylo vnější, nikoliv vnitřní a tělesné.⁴⁴²

Ďábel netušil, že je Ježíš syn boží, proto se ho snažil přimět, aby proměnil kamení na chléb a tím dal najevo svou božskou moc.⁴⁴³ Dále za pomoci příkladu na sv. Petrovi vysvětluje princip lidského pokušení s tím, že ten, kdo pomýšlí na hřích se zalíbením, ten jako by už hřešil.⁴⁴⁴ Ježíš je od ďábla pokoušen třemi hříchy: lakotou, pýchou a lakomstvím, kteréhož postupu již použil dříve, když svedl k prvnímu hříchu první ženu Evu.⁴⁴⁵ Pokoušel ho lakotou, když chtěl, aby Ježíš proměnil kámen na chleba, pýchou, když chtěl, aby se Ježíš vrhl dolů ze skály a nechal se zachránit svým otcem, a chtivostí, když chtěl, aby se mu Ježíš za slíbenou odměnu klaněl.⁴⁴⁶ Ježíš, kterého Hus přirovnává k novému Adamovi ďáblu odolal a dal křesťanům příklad, jak odolat také, a sice postit se 40 dní a 40 nocí, protože to skýtá tři výhody, a sice, aby tělesný chtíč byl utlumen, aby se mysl obrátila k nebesům, a aby mohlo být tělo vytestáno za předchozí hříchy přílišného jídla i smilstva.⁴⁴⁷ Půst tedy křesťanům dává mocnou zbraň, jak porazit ďábla.⁴⁴⁸

Ďábel požadoval vyčarovat chléb, a schválně se zmínil o chlebu, protože chtěl využít Ježíšova hladu a odvést jeho pozornost, ovšem Ježíš se, jak se píše v bibli, ubránil slovy: „*Psáno jest: Ne samým chlebem živ je člověk, ale každým slovem, které vychází z úst božích.*“⁴⁴⁹ Slovo boží je pokrm duše a je tedy lepší, nežli pokrm tělesný, sytí i tělo, když krotí žádosti a dodává tělu sílu.⁴⁵⁰

Dále ho vzal ďábel do Jeruzaléma a pokoušel ho pýchou, aby skočil dolů a nechal se zabránit božími anděli, ale Ježíš se proti tomu opět ubránil pomocí bible, když řekne: „*Psáno jest: Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého.*“⁴⁵¹

Potřetí ďábel pokoušel Ježíše lakomstvím, když ho vzal na vysokou horu a ukázal mu všechna království světa s tím, že všechna budou patřit jemu, pokud se před ďáblem pokloní a bude se k němu modlit.⁴⁵² Tím se ďábel dopustil urážky samotného Boha, která

⁴⁴² HUS, Jan. *Postilla*, s. 86-87.

⁴⁴³ Tamtéž, s. 87.

⁴⁴⁴ Tamtéž, s. 87.

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 88.

⁴⁴⁶ Tamtéž, s. 88.

⁴⁴⁷ Tamtéž, s. 88.

⁴⁴⁸ Tamtéž, s. 89.

⁴⁴⁹ Tamtéž, s. 89.

⁴⁵⁰ Tamtéž, s. 89.

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 90.

⁴⁵² Tamtéž, s. 90.

nesmí být odpuštěna, proto Ježíš d'ábla odehnal se slova „*Jdiž, Satane!*“⁴⁵³ Tím d'ábla znejistěl, protože ten si dosud myslel, že ho Ježíš nezná, a Ježíš dodal: „*Psáno jest: Pánu Bohu svému modliti se budeš.*“⁴⁵⁴ Dábel byl tedy přemožen a opustil Ježíše, ke kterému přilétli andělé a sloužili mu.⁴⁵⁵ Vše, co Ježíš kdy učinil, je zapsáno, aby sloužilo za vzor pro bohabojné křesťany. Na konci reaguje na každodenní spory s katolickými kněžími, kteří vykládají bibli úmyslně nesprávně a Husa nazývají viklefistou a odpadlíkem od církve.⁴⁵⁶ Ovšem, jak Hus opět zmiňuje, v předešlém kázání dal Ježíš svým věrným účinný způsob, jak se bránit před Antikristem a úspěšně nad ním zvítězit.⁴⁵⁷ Kázání končí prosbou k Bohu, aby pomohl překonat pokušení.⁴⁵⁸

Pokud se zaměříme na formální úpravu textu, vidíme, že Hus začíná krátkým úvodem a během svého kázání hojně odkazuje na církevní otce, včetně sv. Řehoře a sv. Augustina. Také poukazuje na lidství a zranitelnost Ježíše Krista, zkoušeného 40 dní na poušti, a také na to, že ani d'ábel nebyl vševědoucí a potřeboval zjistit, kdo přesně Ježíš je. Ve svém kázání Hus uvádí názorné příklady, aby svou myšlenku podal co nejvíce srozumitelně. Své výklady několikrát opakuje, aby se mohly snáze usadit v mysli posluchačů. Husův styl je jednoduchý, uzpůsobený pro nevzdělané laické posluchače, kteří by nerozuměli složitým filozofickým výkladům. Na konci kázání se krátce zmiňuje o probíhajícímu sporu mezi ním a katolíky a vztahuje zaznělý výklad na tuto situaci.

⁴⁵³ HUS, Jan. *Postilla*, s. 90.

⁴⁵⁴ Tamtéž, s. 90-91.

⁴⁵⁵ Tamtéž, s. 91.

⁴⁵⁶ Tamtéž, s. 91.

⁴⁵⁷ Tamtéž, s. 91-92.

⁴⁵⁸ Tamtéž, s. 92.

3. Jakoubek ze Stříbra

1. Život a dílo Jakoubka ze Stříbra

Jakoubek ze Stříbra (*Jacobellus de Misa*)⁴⁵⁹ (1372–1429) se narodil ve vesnici Vítkov (dnes *Víchov*),⁴⁶⁰ která podléhala královskému městu Stříbro (odtud jeho přízvisko ze Stříbra). Jako chlapec zřejmě vypomáhal v kostele ve Stříbře, patřícímu rytířskému řádu křižovníků s červenou hvězdou. Skrze ně se pak pravděpodobně dostal na studia do Prahy. Tam se poprvé setkal se stejně starým Janem Husem, a stal se jeho blízkým přítelem. Studoval společně s ním, a společně s ním se také v roce 1393 stal bakalářem a 1397 mistrem svobodných umění.⁴⁶¹ V roce 1402 byl vysvěcen na kněze, začal se angažovat na Karlově univerzitě⁴⁶² a stal se oltářníkem v kostele sv. Štěpána na Rybníku.⁴⁶³ Hus byl v té době už správcem Betlémské kaple.

Oba mladí kněží znali díla dvou reformních kazatelů, již zmíněného Jana Viklefa, a také českého kněze a mistra pařížské Sorbonny, Matěje z Janova.⁴⁶⁴ Přičemž Jakoubek měl myšlenkově blíže právě ke druhému jmenovanému. Oba tito reformátoři toužili vrátit církev do jejích prvopočátků. Každý měl ale rozličné metody.

Jan Viklef, ke kterému tíhl spíše Jan Hus, byl ve svých názorech radikální, a neváhal je ostře formulovat. Požadoval, aby se církev vzdala světské vlády a přepychu a žila v chudobě stejně jako na počátku křesťanství. Pokud by toto církev odmítla splnit, pak jsou její poddaní povinni, ji majetků a moci zbavit.⁴⁶⁵ Naproti tomu Matěj z Janova, ke kterému naopak tíhl Jakoubek, se ve všech ohledech obracel k bibli. Zkoumal různé církevní řády, a pokud zjistil, že nemají svůj základ v bibli, zavrhl je jako nepotřebné.⁴⁶⁶

Právě pod vlivem Matěje z Janova se mladý Jakoubek zahloubal do detailního studia bible. A tam našel překvapující fakt. Zjistil totiž, že všeobecná praxe přijímání pod jednou způsobou (podávání hostie coby těla Kristova), které bylo v té době uznávaným faktem, nevychází z bible, nýbrž, že je to relativně nový zvyk, který byl zaveden

⁴⁵⁹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 24.

⁴⁶⁰ HALAMA, Ota a Pavel SOUKUP, ed. *Jakoubek ze Stříbra: texty a jejich působení*. Praha: Filosofia, 2006, s. 13.

⁴⁶¹ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 24.

⁴⁶² HALAMA, Ota a Pavel SOUKUP. *Jakoubek ze Stříbra: texty a jejich působení*, s. 18.

⁴⁶³ BARTOŠ, F.M. *M. Jakoubek ze Stříbra, spolubojovník a nástupce Husův*, s. 5.

⁴⁶⁴ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 84.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 90.

⁴⁶⁶ Tamtéž, s. 88.

pravděpodobně z pohodlnosti kněží.⁴⁶⁷ Což znamenalo, že na přijímání pod obojí způsobou (podávání hostie i kalicha) tedy mají právo všichni, jak kněží, tak i věřící. Ve svém tvrzení se opíral i o pravoslavné vyznání, které rovněž přijímá pod obojí.⁴⁶⁸

Jako svůj velký cíl si Jakoubek vytkl přijímání pod obojí způsobou opět obnovit. V roce 1415, když Jan Hus odjel na svou osudnou cestu do Kostnice, Jakoubek rozpoutal na Karlově univerzitě boj s mluvčím katolické strany Ondřejem z Brodu.⁴⁶⁹ Svolal celou univerzitu na veřejnou disputaci o kalichu, s cílem kalich opět zařadit do katolického rytu.⁴⁷⁰ Docílil toho, že několik pražských kostelů skutečně začalo podávat i z kalicha.⁴⁷¹

To ovšem nic neměnilo na tom, že katolíci a církevní otcové na kostnickém koncilu Jakoubkův výklad zavrhli slavnostním zákazem kalicha ze dne 15. června 1415.⁴⁷² Krátce poté dorazila do Čech zpráva o Husově mučednické smrti. Na uvolněné místo v Betlémské kapli nastoupil jako nový kazatel právě Jakoubek. Stanul na vůdčí pozici ve straně tzv. „evangelických kněží“,⁴⁷³ která se hned v červnu a července roku 1415 oddělila od katolické církve a ustavila církev husitskou.⁴⁷⁴

Pro Jakoubka v té době nastaly krušné časy. Jako vůdce kališnické strany byl pod neustálými útoky svých katolických kolegů a jejich žáků. Musel napsat mnoho děl na obranu kalicha a nové husitské církve. Tak, jako stál po Husově boku za jeho života, tak nyní pečoval o jeho duchovní dědictví. Nadále formuloval radikální názory svých dvou velkých učitelů – Jana Viklefa a Matěje z Janova – ve svých názorech. Brojil například proti nevěstincům, a dokonce i proti obrazům v kostelech, představujícím svatě a Ježíše Krista.⁴⁷⁵ Dokonce musel bojovat proti vlastním žákům, kteří se stali zradikalizovanou v husitskou frakcí, Tábority,⁴⁷⁶ nebo se přidali ke katolické straně.

Své souhrnné poznatky a přesvědčení vložil do základního programu husitské církve, který nazval *Čtyři pražské artikuly*, které obsahovaly náboženské i právní požadavky mladého husitského hnutí.⁴⁷⁷ Tento program v prvním artikulu požadoval svobodu slova božího pro husitské kazatele, které má vycházet z církve. V druhém žádá

⁴⁶⁷ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 37.

⁴⁶⁸ KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 24.

⁴⁶⁹ Tamtéž, s. 25.

⁴⁷⁰ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 96.

⁴⁷¹ Tamtéž, s. 96.

⁴⁷² KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*, s. 25.

⁴⁷³ Tamtéž, s. 25.

⁴⁷⁴ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 96.

⁴⁷⁵ Tamtéž, s. 97.

⁴⁷⁶ Tamtéž, s. 98.

⁴⁷⁷ Tamtéž, s. 99.

ustanovení přijímání kalicha, coby řádu zavedeného samotným Kristem.⁴⁷⁸ Třetí artikul žádá, aby se církev vrátila ke své prvotní chudobě, za pomoci vyvlastnění církevních statků.⁴⁷⁹ A poslední čtvrtý artikul požaduje, aby na veřejnou mravnost dohlíželo světské právo, a aby podle laického práva byli souzeni i církevní činitelé.⁴⁸⁰ Díky tomuto dokumentu husitství získalo stabilní základ, skrze který se mohlo nadále rozvíjet a nabývat větší vliv.

V té době byly útoky na husity běžným jevem. Obyvatelstvo venkova, vydrancovaného křižáky, se stáhlo do Žižkovy pevnosti Tábor. Zde se žilo podle vzoru prvotní církve, a sloužily se speciální bohoslužby odlišující se od tradičních katolických.⁴⁸¹ Husitští kněží působící v Táboře navíc přišli s nápadem, že jako konečný akt odtržení od církve bude nejlépe zvolit si vlastního arcibiskupa, který by tak mohl hájit zájmy husitské církve před katolickým světem.⁴⁸²

Zkrátka začaly mezi husity neshody právě kvůli novým formám bohoslužby. Věc skončila rozdělením husitů na radikální, tzv. tábory, a umírněnou frakci. Jakoubek byl sice umírněný utrakvista, ale v různých otázkách souhlasil v podstatě s oběma odtrženými frakcemi. Podle jeho názoru by se např. neměly kvapem rušit veškeré mnišské řády, především ne ty, které prospívají božimu zákonu.⁴⁸³ Kvůli tomu se od něj odvrátilo několik jeho žáků, především Jan z Příbrami. Ten v roce 1426 proti Jakoubkovi zosnoval společně s univerzitními kolegy spiknutí, které bylo naštěstí odhaleno a spiklenci potrestáni vyhnanstvím.⁴⁸⁴ To ovšem nezabránilo jiným pokusům panovníka, papeže ani ostatních bývalých kolegů a žáků, o útoky na něj, které on ze všech sil odrážel.

Jakoubek ze Stříbra zemřel dne 9. srpna 1429. Na rozdíl od svých vrstevníků nikdy nezastával vysoké funkce na univerzitě,⁴⁸⁵ ať už z důvodu své skromnosti,⁴⁸⁶ chudoby, nebo z jiného důvodu. I tak ovšem zůstal známý jako pokračovatel Husova odkazu, vůdce prvního husitského hnutí, tvůrce husitského revolučního programu a bojovník proti katolické církvi.

⁴⁷⁸ BARTOŠ, F.M. M. *Jakoubek ze Stříbra, spolubojovník a nástupce Husův*, s. 16.

⁴⁷⁹ Tamtéž, s. 17.

⁴⁸⁰ Tamtéž, s. 17.

⁴⁸¹ BARTOŠ, F.M. *Světcí a kacíři*, s. 100.

⁴⁸² Tamtéž, s. 100.

⁴⁸³ Tamtéž, s. 101.

⁴⁸⁴ BARTOŠ, F.M. M. *Jakoubek ze Stříbra, spolubojovník a nástupce Husův*, s. 20.

⁴⁸⁵ MAREK, Jindřich. *Jakoubek ze Stříbra a počátky utrakvistického kazatelství v českých zemích: studie o Jakoubkově postile z let 1413-1414*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2011, s. 28.

⁴⁸⁶ HALAMA, Ota a Pavel SOUKUP. *Jakoubek ze Stříbra: texty a jejich působení*, s. 15.

Co se týče jeho díla, Jakoubek psal většinou díla kazatelská a ve své kazatelské činnosti navázal na myšlenky svého spolužáka a přítele Jana Husa, se kterým stál u zrodu husitské církve.⁴⁸⁷ Jakoubkovým prvním dílem je zřejmě nejstarší dochovaná kázání z let 1405 – 1406, tedy z doby, kdy ještě pravděpodobně studoval na univerzitě.⁴⁸⁸ Další díla na sebe nenechala dlouho čekat. V raném díle *Tractatulus de confessione* z roku 1414 Jakoubek zdůrazňoval důležitost svaté zpovědi a upřímné lítosti v hodině smrti.⁴⁸⁹ V dalším traktátu, např. *O boží krvi*, podával argumenty pro přijímání pod obojí, a dokonce připouštěl, aby krev Páně opustila posvěcenou půdu kostela a byla knězem přinesena k lůžku nemocného.⁴⁹⁰

Jako univerzální téma se téměř ve všech Jakoubkových kázáních objevuje téma kalicha a obhajoba přijímání pod obojí. Jakoubek také vystupoval proti hříšnosti, chtěl vykořenit prostituci a lichvu. Považoval vyzdobené chrámy, pompézní bohoslužby i přehnaný obdiv k relikviím za zbytečnost.⁴⁹¹ Kázal také proti útisku poddaných a hlásil ideál dobrovolné chudoby. V jeho textech se objevovaly odkazy na probíhající války, mor a strach z konce světa.⁴⁹² Nesouhlasil s Konstantinovou donací a upřednostňoval mateřský jazyk.⁴⁹³ Také vystupoval proti útisku poddaných, popravám a trestu smrti. Na rozdíl od radikálů ovšem hájil existenci očiště.⁴⁹⁴

Pokud zde máme uvést konkrétní příklad Jakoubkovy kazatelské činnosti, zaměříme se na jeho kázání s názvem *Zpráva, jak Sněm konstanský o svátosti večeře Kristovy nařídil*.⁴⁹⁵ Toto kázání bylo vysloveno jako veřejná zpráva o výsledku kostnického sněmu ohledně svátosti večeře Kristovy. Jakoubek čte a dementuje jeho vyjádření. Hned na počátku nachází dvě stěžejní témata, která se prolínají celou kostnickou zprávou.

Prvním tématem je obhajoba přijímání pod obojí způsobou. Odvolává se na bibli, v níž je praxe přijímání pod obojí způsobou na několika místech dostatečně jasně zmiňována. Zastává se jí i sv. Pavel ve svém Listu Korintským.⁴⁹⁶

⁴⁸⁷ MAREK, Jindřich. *Jakoubek ze Stříbra a počátky utrakvistického kazatelství v českých zemích*, s. 20.

⁴⁸⁸ SOUKUP, Pavel. *Reformní kazatelství a Jakoubek ze Stříbra*. Praha: Filosofia, 2011, s. 245.

⁴⁸⁹ MAREK, Jindřich. *Jakoubek ze Stříbra a počátky utrakvistického kazatelství v českých zemích*, s. 166.

⁴⁹⁰ Tamtéž, s. 179.

⁴⁹¹ Tamtéž, s. 91.

⁴⁹² Tamtéž, s. 102.

⁴⁹³ Tamtéž, s. 104.

⁴⁹⁴ Tamtéž, s. 104.

⁴⁹⁵ JAKOUBEK ZE STŘÍBRA, ČEJKA, Mirek a Helena KRMÍČKOVÁ, ed. *Dvě staročeská utrakvistická díla Jakoubka ze Stříbra*, s. 91-108.

⁴⁹⁶ Tamtéž, s. 91.

Říká ale, že kostnický sněm i nadále prosazuje správnost podávání laickým věřícím pouze pod jednou způsobou a dokonce tuto praxi chválí.⁴⁹⁷ A ty, kteří s tím nesouhlasí, prohlašuje za kacíře. Jakoubek jasně prohlašuje, že odpírání křesťanům natolik důležité věci, jako je krev Kristova, je svatokrádež.⁴⁹⁸ V této věci se odvolává také na jednoho z prvních papežů Gelasia I. (492–496) a jeho spis *De consecracione distincione*, ve kterém jasně uvádí, že svátost boží se má přijímat celá, jak chléb jako tělo Kristovo, tak i víno jako krev Kristova.⁴⁹⁹ Kněží už ale, dle Jakoubka, otázka lidského spasení nezajímala, proto prostému lidu odebrali právo přijímat krev Kristovu, tedy víno, a napříště jim podávali pouze chléb coby tělo Kristovo, zatímco sami nadále přijímali pod obojí. Jediný důvod, který k tomu měli, byla pouze jejich vlastní lenost a nezáměr o spásu křesťanských duší.⁵⁰⁰

Druhá část, kterou se Jakoubek ve svém kázání zabývá, je argument sněmu, že husitští kněží podávají věřícím svátost boží večer po večeři, zatímco nynější církve vyznává přijímání boží svátosti ráno a nalačno. Proti tomu se Jakoubek hned na počátku vyslovuje tím, že on sám nikdy svým farníkům po večeři svátost boží nepodával a dovolává se také jejich svědectví.⁵⁰¹

Kostnický sněm nadále pokračuje tím, že Ježíš Kristus dával svým apoštolům svátost boží pod obojí způsobou po večeři. Doplnuje, že tuto zvyklost Ježíše Krista církve sama změnila tak, aby byla svátost podávána věřícím ráno nalačno. Takže církve mohla také plynule změnit přijímání pod obojí způsobou na přijímání pod jednou. Na to Jakoubek argumentuje, že Ježíš Kristus dal svým apoštolům svátost boží po večeři pouze jednou, a nikoli pokaždé.⁵⁰² Toto přijímání svátosti tedy není v bibli závazně zakotveno. Svátost boží se tedy mohla přijímat jak po večeři, tak i ráno nalačno.⁵⁰³ A církve to tedy mohla změnit a unifikovat čas přijímání pro všechna místa křesťanského světa.

Ačkoli se samotné kázání nazývá *Zpráva o svátosti Kristovy večeře*, zabývá se tímto tématem jen podružně. Stěžejním tématem je tady hlavní husitský zájem a sice problematika přijímání pod obojí způsobou. Samotný styl kázání je bohatý a mnohomluvný. Jakoubek má tendence téměř neustále opakovat klíčová témata, mezi

⁴⁹⁷ JAKOUBEK ZE STRÍBRA, ČEJKA, Mírek a Helena KRMÍČKOVÁ, ed. *Dvě staročeská utrakvistická díla Jakoubka ze Stríbra*, s. 96.

⁴⁹⁸ Tamtéž, s. 96.

⁴⁹⁹ Tamtéž, s. 97-98.

⁵⁰⁰ Tamtéž, s. 97.

⁵⁰¹ Tamtéž, s. 92.

⁵⁰² Tamtéž, s. 102.

⁵⁰³ Tamtéž, s. 103.

nimiž převažuje právě zmíněné právo laických poddaných na přijímání pod obojí způsobou. Což činí bezpochyby proto, aby si je jeho laičtí posluchači správně zapamatovali. Sám Jakoubek leckde také káže posměšným tónem. V pravidelných intervalech žádá Boha a Ježíše Krista, aby jemu i jeho farníkům pomohl i nadále vzdorovat nynější církvi a jejím útokům.

2. Postila Jakoubka ze Stříbra

Jakoubek ze Stříbra napsal 3 radikální husitské postily, které vznikaly v letech 1415-1419, a které obsahují kázání na všední dny, neděle i svátky.⁵⁰⁴ Svoji první postilu napsal v roce 1413/1414. Podle konkrétních pasáží, toto své dílo psal na kostnickém koncilu v době, kdy ještě žil Jan Hus, v té době také mluvil o přijímání pod obojí.⁵⁰⁵ Matoušova apokalypsa, součást jedné z postil, jasně dokládá Jakoubkův chiliasmus, tedy očekávání brzkého konce světa.⁵⁰⁶ Nutno uvést, že se Jakoubek nehlásil k tábořským myšlenkám.⁵⁰⁷

Všechny tři Jakoubkovy postilly se ukázaly jako nedostupné. Mám ovšem za to, že Jakoubek ze Stříbra v této práci, ani v otázce svého díla nemohl být opomenut, jelikož se jednalo o důležitý spojovací článek dvou předních husitských osobností, celoživotního kolegu a blízkého přítele Jana Husa a učitele a celoživotní vzor pro Jana Rokycanu.

Vzhledem k nedostupnosti celkového znění Jakoubkových postil, je nutné vycházet pro naši komparaci v této podkapitole pouze fragment z jeho postily, který, stejně, jako ostatní vybrané, spadá na *1. neděli v postě*.⁵⁰⁸

V tomto fragmentu se Jakoubek vůbec nezabývá společným příběhem o Kristu na poušti. Zabývá se tady Epištolou sv. Pavla, kterou měl ve své postille Jan Rokycana, ale kterou se nakonec nezabýval. Jakoubek je tedy jediný, kdo se v kázání na 1. neděli v postě zabývá epištolou sv. Pavla.

⁵⁰⁴MAREK, Jindřich. *Jakoubek ze Stříbra a počátky utrakvistického kazatelství v českých zemích*, s. 95.

⁵⁰⁵HALAMA, Ota a Pavel SOUKUP. *Jakoubek ze Stříbra, texty a jejich působení*, s. 173.

⁵⁰⁶MAREK, Jindřich. *Jakoubek ze Stříbra a počátky utrakvistického kazatelství v českých zemích*, s. 89.

⁵⁰⁷Tamtéž, s. 103.

⁵⁰⁸HALAMA, Ota a Pavel SOUKUP. *Jakoubek ze Stříbra, texty a jejich působení*, s. 199.

Sv. Pavel v ní dává křesťanům čtyři napomenutí. První, aby zbytečně nepřijímali boží milost a místo toho se snažili o své věčné spasení.⁵⁰⁹ Zadruhé, aby nepohoršovali své bližní ani chováním, ani činy.⁵¹⁰ Pokud např. pohoršuje jejich bližní, když křesťané její maso, neměli by ho jíst, jinak je stihne boží trest.⁵¹¹ Pavel žádá, aby křesťanstvo žilo zbožným životem a pečovalo o své ctnosti.⁵¹²

Jako svůj třetí požadavek sv. Pavel uvádí, aby každý vzhledem ke svému společenskému stavu vhodně sloužil Bohu.⁵¹³

A jako poslední požadavek Pavel prosí, aby křesťané veškerá utrpení a příkoří snášeli s trpělivostí, milostí a odpuštěním, protože toto je pravá cesta spasení a skrze ni se lze dostat do nebeského království.⁵¹⁴

Celý fragment je psán stručně, což může být způsobeno tím, že Jakoubkovi postilly byly často zkracovány a zestručňovány.

Snad jediná věc, kterou lze dát dohromady s ostatními ukázkami postill je Jakoubkovo velmi časté odkazování na církevní otce a přímé citace jejich děl. Bohužel nevíme, jestli se Jakoubek po tomto výkladu zabýval i pokoušením Ježíše Krista na poušti, který se zabývali všichni ostatní, ale tato teorie je velmi pravděpodobná.

⁵⁰⁹ HALAMA, Ota a Pavel SOUKUP. *Jakoubek ze Stříbra, texty a jejich působení*, s. 199.

⁵¹⁰ Tamtéž, s. 199.

⁵¹¹ Tamtéž, s. 199.

⁵¹² Tamtéž, s. 200.

⁵¹³ Tamtéž, s. 200.

⁵¹⁴ Tamtéž, s. 200.

3. Petr Chelčický

1. Život a dílo Petra Chelčického

Petr Chelčický se narodil pravděpodobně před rokem 1390 ve vesnici Chelčice u Vodňan.⁵¹⁵ Není zcela jasné, jestli byl prostého nebo zemanského původu,⁵¹⁶ ovšem historici ho ve 20. století ztotožnili se zemanem Petrem Záhorkou.⁵¹⁷ V domácích podmínkách se mu dostalo velmi kvalitního vzdělání.⁵¹⁸ Ale na rozdíl od ostatních, zde zmíněných osobností, neměl univerzitní vzdělání, ani nebyl vysvěcen na kněze.⁵¹⁹

Navzdory svému chybějícímu akademickému titulu, se Chelčický znal s mnoha velkými muži své doby, včetně Mikuláše Biskupce z Pelhřimova, Jana z Příbrami a Jana Rokycany.⁵²⁰ Dále k jeho důležitým kontaktům patřil také Tomáš ze Štítného, Matěj z Janova, i samotný Jan Hus a jeho následovník Jakoubek ze Stříbra, a dokonce i hnutí valdenských, které mělo v jižních Čechách silnou pozici.⁵²¹ Od všech jmenovaných Chelčický čerpal inspiraci, souhlasil s jejich názory, nebo je naopak vyvracel. Souhlasil s valdenskými, kteří vyzývali k návratu k chudobě a k prostému čistému životu.⁵²² Tomáš Štítný ho přiměl ke srovnání tehdejší apoštolské církve a nynějším zkorumpovaným stavem.⁵²³ Studium jeho děl Chelčický došel k názoru, že na skutečně zásadní a trvalou změnu církve nestačí jen reforma, ale musí se změnit celé její pojetí a uspořádání.⁵²⁴ Zdá se, že právě u Tomáše ze Štítného a u valdenských našel Chelčický největší vliv pro svou osobní nauku, která se mnohdy příliš neslučovala s názory pražské ani tábořské husitské frakce.⁵²⁵ Sám Chelčický se později stal jedním z bratří jihočeského lidového hnutí, s jehož učením se ovšem později rozešel.⁵²⁶

V roce 1419 odešel Chelčický do Prahy, kde se v tu dobu na pražské univerzitě řešilo dilema, zda je povoleno bránit boží pravdu i za pomoci násilí, a došlo k závěru, že

⁵¹⁵ CHELČICKÝ, Petr, HOLINKA, Rudolf, ed. *Traktáty Petra Chelčického: o trojím lidu : o církvi svaté*. Praha: Melantrich, 1940. Odkaz minulosti české, s. 6.

⁵¹⁶ Tamtéž, s. 6-7.

⁵¹⁷ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 53.

⁵¹⁸ Tamtéž, s. 53.

⁵¹⁹ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský*, s. 886.

⁵²⁰ ROKYTA, Jan. *Doba a dílo Petra Chelčického*. Blansko: ALMI, 2013, s. 14.

⁵²¹ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 53.

⁵²² Tamtéž, s. 53.

⁵²³ CHELČICKÝ, Petr, HOLINKA, Rudolf, ed. *Traktáty Petra Chelčického*, s. 7.

⁵²⁴ Tamtéž, s. 8.

⁵²⁵ Tamtéž, s. 9.

⁵²⁶ Tamtéž, s. 10-11.

smí, pokud od nepřítele hrozí zásadní nebezpečí.⁵²⁷ Chelčický proti tomuto závěru vystoupil s tím, že křesťané nesmí porušit příkázání *Nezabiješ*, ale nikdo ho v této věci nepodpořil.⁵²⁸ I v dalších letech vystupoval proti válce a násilí se slovy, že „*nadevše protiví se učení Kristovu služba mečem, ježto splácí zlo zlem.*“⁵²⁹ Ohledně toho se několikrát pustil do sporu s Jakoubkem ze Stříbra, který obhajoval zásahy proti božím nepřítelům, a který ho po vzájemných sporech nazval kacířem.⁵³⁰

Petr se z Prahy vrátil do jižních Čech a pravděpodobně vedl tamní obec jako laický kazatel a začal psát svá první díla.⁵³¹

Jeho první pojednání *O boji duchovním*, je tam už myšlenka, že skutečně důležitý boj je bojová s ďáblem v jeho neomezených přestrojeních.⁵³² Chelčický měl blízko k radikální frakci husitské církve, k táboritům.⁵³³ Ve svých dílech polemizoval se středověkou naukou o třech stavech, kněžích, pánech a prostém lidu.⁵³⁴ Údy církve, tak jako u Husa, si musejí pomáhat.⁵³⁵ Chelčický je myšlenkově dál než Viklef a Hus, protože bere za vzor obec prvních křesťanů, kteří byli spojeni láskou a nikoliv násilím a válkou.⁵³⁶ Kvůli těmto názorům měl Chelčický zásadní spory jak s radikálními tábority, tak i s umírněnými Pražany, proto zůstával na venkově, kde shromáždil své stoupenci, kteří se později připojili k nově vzniklé Jednotě bratrské a přenesli do ní také Chelčického myšlenky.⁵³⁷ Sám Petr Chelčický ovšem strávil svá poslední léta v osamění a zemřel v zapomnění.⁵³⁸ Datum ani místo jeho skonu není známo.

Co se týká jeho literární činnosti, byl Petr Chelčický jedním z nejplodnějších autorů husitské doby. V jeho učení se promítalo valdenské hnutí, které bylo pevně zakořeněno v jeho rodném kraji.⁵³⁹ V době, kdy založil bratry a dlel na venkově, po 15 válečných letech, začal psát své slavné dílo *Sít' víry pravé*, i další spisy, které se ovšem nedochovaly.⁵⁴⁰ V *Síti víry* navázal na biblické podobenství o rybářích s tím, že husitští kazatelé mohou do své sítě (tedy do církve) přilákat jen málo ryb, protože mají síť

⁵²⁷ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 53-54.

⁵²⁸ Tamtéž, s. 54.

⁵²⁹ Tamtéž, s. 54.

⁵³⁰ CHELČICKÝ, Petr, HOLINKA, Rudolf, ed. *Traktáty Petra Chelčického*, s. 12.

⁵³¹ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 54.

⁵³² Tamtéž, s. 54.

⁵³³ Tamtéž, s. 54-55.

⁵³⁴ Tamtéž, s. 55.

⁵³⁵ Tamtéž, s. 55.

⁵³⁶ Tamtéž, s. 55.

⁵³⁷ Tamtéž, s. 56.

⁵³⁸ Tamtéž, s. 57.

⁵³⁹ CHELČICKÝ, Petr, HOLINKA, Rudolf, ed. *Traktáty Petra Chelčického*, s. 6.

⁵⁴⁰ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 56.

potrhané od dvou velryb, papeže, jako zástupce církevní moci, a císaře, jako zástupce světské moci.⁵⁴¹ Úpadek církve podle něj začal ve 4. století, kdy se papež Silvestr spojil s císařem Konstantinem, a v křesťanství zavládlo násilí a nikoli láska.⁵⁴² Typický znak Chelčického je odmítání války i trestu smrti.⁵⁴³

V roce 1421 Petr Chelčický napsal spis *O boji duchovním*, a v roce 1424 další spis *O trojím lidu*,⁵⁴⁴ ve kterém zaútočil na tradiční církevní rozdělení křesťanské společnosti na vládnoucí, modlící se a pracující.⁵⁴⁵ Tento spis byl otevřenou polemikou s názory táboritů a Jan Viklefa a rovněž i s Tomášem ze Štítného.⁵⁴⁶

Ve 30. letech 15. století napsal Chelčický *Repliku proti Rokycanovi*.⁵⁴⁷ V té se mu na počátku omlouvá za nepříjemné věci, které do této repliky napsal.⁵⁴⁸ Ony nepříjemné věci následují hned vzápětí. Chelčický pokračuje, že učení husitské církve „pomáhá“ Antikristovi, jelikož je vytrženo z bible, špatně interpretováno, a tedy dopadá na neúrodnou půdu.⁵⁴⁹ Chelčický také Rokycanu kárá za interpretaci řeči Ježíše Krista o stolci Mojžíšově, ve které se Rokycana kloní k tezi, že poddaní mají bezvýhradně poslouchat papeže a biskupy, a mají plnit všechny jejich příkazy.⁵⁵⁰ Chelčický se ale nedomnívá, že by Ježíš Kristus zavázal křesťanský lid k poslušnosti papeži a jeho biskupům, protože jejich příkazy jsou špatné, zneužívají své moci na úkor svých poddaných a jejich výklady bible jsou úmyslně zkreslené.⁵⁵¹ Pokud by tedy chtěl Ježíš Kristus své křesťany chránit, nepřikazoval by jim tyto nehodné církevní činitele poslouchat.⁵⁵² Od Ježíše Krista se veškeré křesťanské nauce naučili Mojžíš a Ježíšovy apoštolové, ti vše naučili kněží, kteří pak mají všemu učit své poddané, a nemají toto učení dále nijak pozměňovat. Chelčický doslova píše: „*Nic jiného, než co slyší z úst Božích, mluvíti podle něho mají jako poslové Boží, ne jako by panovali nad vírou, a činili z ní, co chtějí. Vymýšlejí zákon Boží a svou pyšnou nevíru ustanovují lidem za zákon.*“⁵⁵³

⁵⁴¹ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*, s. 56.

⁵⁴² Tamtéž, s. 56.

⁵⁴³ Tamtéž, s. 57.

⁵⁴⁴ CHELČICKÝ, Petr, HOLINKA, Rudolf, ed. *Traktáty Petra Chelčického*, s. 105.

⁵⁴⁵ ROKYTA, Jan. *Doba a dílo Petra Chelčického*, s. 50-51.

⁵⁴⁶ CHELČICKÝ, Petr, HOLINKA, Rudolf, ed. *Traktáty Petra Chelčického*, s. 25.

⁵⁴⁷ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský*, s. 892.

⁵⁴⁸ ROKYTA, Jan. *Doba a dílo Petra Chelčického*, s. 160.

⁵⁴⁹ Tamtéž, s. 160.

⁵⁵⁰ Tamtéž, s. 161.

⁵⁵¹ Tamtéž, s. 161.

⁵⁵² Tamtéž, s. 161.

⁵⁵³ Tamtéž, s. 162.

Pokud se tedy takového neměnného slova Božího ujme kněz, který v něm není patřičně vzdělán a nerozumí mu, tak jak by měl, udělá škodu, jak křesťanskému učení, tak i křesťanům samotným.⁵⁵⁴ Chelčický se tedy Rokycany ptá, proč by Ježíš Kristus svěřoval křesťany pod ochranu takových nehodných služebníků.⁵⁵⁵ Tedy by se výkladu bible měli ujmout pouze kněží, kteří církevní učení vykládají správně a doslovně, a tím jsou u Chelčického, a rovněž i u Rokycany, především Jan Viklef⁵⁵⁶ a Jan Hus,⁵⁵⁷ kteří upozorňují na špatný výklad bible a požadují vykládat ji tak, jak byla sepsána.

Jako jedno z Chelčického vlastních děl můžeme blíže představit jeho traktát *O církvi svaté*,⁵⁵⁸ který napsal pravděpodobně ve 2. polovině 15. století, přesný rok není známý.⁵⁵⁹ Staví se v něm proti proklamovanému názoru, že by církev měla být sbor vyvolených k spasení.⁵⁶⁰ Naopak, v církvi mohou být nevhodní lidé, ale i přesto církev svatá ještě stojí, protože, jak píše Chelčický, „*všeckny ctnostné věci mohou státi na pokrytých lidech, jediné láska božie nemuož.*“⁵⁶¹ A právě boží láska je pro člověka nejdůležitější, protože skrze ni mohou odpouštět, milovat své nepřátele a konat další podobná rozhodnutí, která vzešla právě z boží lásky.⁵⁶² Církev má být ve stavu svatém, ale nemůže tomu tak být, pokud v ní jsou zlí, ďábelští kněží, nebo jiné „*údy církve.*“ Pouze pokud jsou v církvi ti, kteří žijí ctnostně a vykládají bibli správným způsobem, je pro církev zárukou svatého stavu.⁵⁶³ Dalšími správnými stavy svaté církve jsou ještě např. panenství, vdovství a manželství, a tyto stavy jsou ohrožovány smilstvem a cizoložstvím.⁵⁶⁴

Aby stavy mohli náležet do svaté církve, musí v sobě nést i odpovídající ctnosti, jako jsou pravá víra a neomylná láska, které jim zaručují příslušnost k svaté církvi.⁵⁶⁵ Stavy bez těchto ctností do svaté církve nepatří, protože stejné stavy existují i u pohanů a Židů⁵⁶⁶ – Židovky a pohanky také bývají pannami a posléze manželkami a vdovami. Kdo

⁵⁵⁴ ROKYTA, Jan. *Doba a dílo Petra Chelčického*, s. 163.

⁵⁵⁵ Tamtéž, s. 163.

⁵⁵⁶ Tamtéž, s. 164.

⁵⁵⁷ Tamtéž, s. 165.

⁵⁵⁸ CHELČICKÝ, Petr, HOLINKA, Rudolf, ed. *Traktáty Petra Chelčického*, s. 79-86.

⁵⁵⁹ Tamtéž, s. 105.

⁵⁶⁰ Tamtéž, s. 79.

⁵⁶¹ Tamtéž, s. 79.

⁵⁶² Tamtéž, s. 79-80.

⁵⁶³ Tamtéž, s. 80.

⁵⁶⁴ Tamtéž, s. 80.

⁵⁶⁵ Tamtéž, s. 81.

⁵⁶⁶ Tamtéž, s. 81.

je vyvolený a drží se svého stavu a oplývá ctnostmi, ten skutečně náleží do svaté církve, jako její součást.⁵⁶⁷

Kněží při svém úřadu nerozdělují věřící na dobré a špatné, ale naopak je mezi sebou směřují.⁵⁶⁸ Církev svatou dle nich tvoří veškeré stavy – kněžský, rytířský, robotný, panenský, vdovský, manželský – a kněží je tak nazývají, ani by oplývaly potřebnými ctnostmi.⁵⁶⁹ Ti, kteří patří do církve svaté, podle Ježíše Krista, a jsou tedy údy velkého církevního těla, si jsou navzájem rovni, vzájemně si slouží, pečují o sebe a o vše se společně dělí.⁵⁷⁰ Ale nynější církev nakládá na údy církve neúměrnou zátěž, a tím rozvrací rovnováhu mezi údy církve, a proto je také tato církev neslučitelná s prvotní podobou církve Kristovy.⁵⁷¹ Tito kněží nedokážou oddělit dobré od zlého, a tím spíš neumí správně vykládat bibli, nazývají pravou vírou i to, dle Chelčického „pohanství,“ které je provázeno násilím, a sami žijí v pýše, přepychu a smilstvu.⁵⁷²

Na konci Chelčický píše, že se mu protiví, pokud vidí, jak jsou poddaní utiskováni těmito „*pohany*“, že je pravé křesťanství zkaženo a umenšováno právě tímto „*pohanstvím*“, které se maskuje za nynější pravou víru apoštolského stolce.⁵⁷³ Chelčický ještě dodává, že by toto „pohanství,“ mělo být veřejně odhaleno jako „*učenie bludné, písnu svatému odporne*,“⁵⁷⁴ a pravděpodobně se tím i zavazuje, že to bude on, kdo takto veřejně apoštolskou církev označí, i když ví, že se na něj obrátí hněv apoštolského stolce.⁵⁷⁵

⁵⁶⁷ CHELČICKÝ, Petr, HOLINKA, Rudolf, ed. *Traktáty Petra Chelčického*, s. 81.

⁵⁶⁸ Tamtéž, s. 81.

⁵⁶⁹ Tamtéž, s. 81-82.

⁵⁷⁰ Tamtéž, s. 84.

⁵⁷¹ Tamtéž, s. 84-85.

⁵⁷² Tamtéž, s. 85.

⁵⁷³ Tamtéž, s. 85.

⁵⁷⁴ Tamtéž, s. 86.

⁵⁷⁵ Tamtéž, s. 86.

2. Postila Petra Chelčického

Petr Chelčický začal psát svoji postillu pravděpodobně ve 30. letech 15. století.⁵⁷⁶ Sestavil ji podle ustáleného vzorce, tedy z evangelií z bible podle pořadí neděl a svátků.⁵⁷⁷

Chelčického kázání na čtení *4. kapitoly z Evangelia sv. Matouše*, které bylo vysloveno *První neděli v postě* začíná tak, že Kristus dává ostatním příklad, tím, že se na poušti často modlil, protože už dříve měl ve zvyku navštěvovat osamělá místa a modlit se tam.⁵⁷⁸ Ježíš byl veden duchem na poušť, aby byl pokoušen od ďábla, což je odůvodněno tím, že mezi lidmi ho ďábel nemohl stíhat tak mocnými pokušeními jako o samotě a v hladovění.⁵⁷⁹ Chelčický výslovně zmiňuje, že je toto návod pro ty, kteří chtějí Ježíše následovat, ale nikoliv pro ty, kteří žijí rozmařile a hříšně, protože takové nevede Ježíš, ale ďábel.⁵⁸⁰ Zmiňuje, že nynější svět je zkažený a rozvrácený, a kdo si přeje následovat Ježíše, ten musí tento svět opustit a začít žít v pokoře, chudobě a trpělivosti, a ti, kteří jsou duchem svatým prodchnuti nejvíce, si dokonce mohou zvolit život v klášteře nebo v poustevně.⁵⁸¹ Ovšem ti, kteří jsou lakomci, opilci a rváči nejsou v takovém společenství vítáni.⁵⁸² Pokud totiž ďábel pozná své lidi coby poustevníky, mnichy nebo jeptišky, tím spíš je svádí k hříchům a dbá na to, aby tím poškodil i církev.⁵⁸³

Duch svatý vede na poušť prostého člověka, aby se tam přizpůsobil a vytvořil sám v sobě boží příbytek.⁵⁸⁴ Ovšem pokaždé se objeví ďábel a pokouší se ho svádět žádostmi, bázní a pochybnostmi tak, aby člověk nakonec podlehl pokušení.⁵⁸⁵ Ten, kdo je již dostatečně zkušný, se ale ďáblovým svodům může zcela vyhnout, ovšem této zkušenosti se dá naučit pouze trpělivostí a ctností.⁵⁸⁶

Ježíš se postil 40 dní a 40 nocí na poušti, v tom ho křesťané mají následovat. Je ovšem smutné, že tuto pravdu káže tlustý kněz a poslouchají to neméně tlustí laičtí panovníci žijící v pohodlí a přepychu.⁵⁸⁷ Půst je ctnost, ve které se dobrý křesťan zříká

⁵⁷⁶ URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský*, s. 946.

⁵⁷⁷ Tamtéž, s. 947.

⁵⁷⁸ CHELČICKÝ, Petr. *Postilla 1. díl*. K vydání upravil Emil Smetánka. -- V Praze : Comenium, 1903, s. 238.

⁵⁷⁹ Tamtéž, s. 238.

⁵⁸⁰ Tamtéž, s. 238-239.

⁵⁸¹ Tamtéž, s. 239.

⁵⁸² Tamtéž, s. 239-240.

⁵⁸³ Tamtéž, s. 240.

⁵⁸⁴ Tamtéž, s. 240.

⁵⁸⁵ Tamtéž, s. 241.

⁵⁸⁶ Tamtéž, s. 241.

⁵⁸⁷ Tamtéž, s. 242.

potravy pro milost boží a aby zbavil své tělo hříchů.⁵⁸⁸ Kněží napomínají v následování Ježíše, ale sami se nepostí.⁵⁸⁹ A nedělají to ani knížata, měšťané a sedláci.⁵⁹⁰ Tím tedy nezbyvá prakticky nikdo, kdo by Ježíše s čistým srdcem následoval na poušť a postil se tam.

Chelčický se vrací k vykládanému evangeliu s tím, že k postícím se Ježíši přistoupil ďábel a chtěl zjistit, jestli je Ježíš skutečně synem božím, a chtěl ho porazit pomocí lakoty.⁵⁹¹ Řekl mu tedy, aby, pokud je synem božím, proměnil kámen na chleba.⁵⁹² Na což Ježíš řekl: „*Psáno jest: Ne samým chlebem živ jest člověk, ale každým slovem, které pochází z úst božích.*“⁵⁹³ Ten, kdo si vezme příklad z Ježíše a obrátí se ke hříchu zády, je skutečně pravým křesťanem.⁵⁹⁴ Rozmařilé kněze vchoval na farách Antikrist tak, jako vepře ve chlévě.⁵⁹⁵ Kněžstvo je tak svedeno ďáblovým jednáním, k čemuž ďábel formuje už malé děti, které se mají stát kněžími.⁵⁹⁶ Kněžstvo je falešné a klaní se ďáblu, písmo vykládají špatně.⁵⁹⁷

Ten, kdo žije čistě, může panovat nad lakotou, protože nemá sklony k žádostem a hříchům.⁵⁹⁸ Ďábel vzal Ježíše na skálu a požadoval po něm, aby se vrhl dolů, a Ježíš mu řekl „*A také jest psáno: Nebudeš pokoušeti pána boha svého.*“⁵⁹⁹ I potření Ježíš ďábla odvrhl, když po něm chtěl, aby před ním poklekl a modlil se k němu, na což mu on odpověděl: „*Bohu tvému klaněti se budeš a jemu samému sloužiti budeš.*“⁶⁰⁰

Ďábel Ježíše pokoušel trojím obyčejem, lakotou, pýchou a modloslužebnictvím.⁶⁰¹ Chelčický nazval papeže Antikristem.⁶⁰² A kněze svatokupci. Ježíš říká ďáblu „*Jdiž, Satane,*“ čím dává najevo, že je ochotný s ním chodit a mluvit, ale modlit se k němu nebude.⁶⁰³ Člověk se modlí ke svému stvořiteli, slouží mu, kleká před ním a spíná ruce.⁶⁰⁴

⁵⁸⁸ CHELČICKÝ, Petr. *Postilla 1. díl*, s. 243.

⁵⁸⁹ Tamtéž, s. 244.

⁵⁹⁰ Tamtéž, s. 244.

⁵⁹¹ Tamtéž, s. 245.

⁵⁹² Tamtéž, s. 245.

⁵⁹³ Tamtéž, s. 248.

⁵⁹⁴ Tamtéž, s. 248.

⁵⁹⁵ Tamtéž, s. 245.

⁵⁹⁶ Tamtéž, s. 246.

⁵⁹⁷ Tamtéž, s. 252.

⁵⁹⁸ Tamtéž, s. 248.

⁵⁹⁹ Tamtéž, s. 248.

⁶⁰⁰ Tamtéž, s. 252.

⁶⁰¹ Tamtéž, s. 252.

⁶⁰² Tamtéž, s. 253.

⁶⁰³ Tamtéž, s. 255.

⁶⁰⁴ Tamtéž, s. 255-256.

Lidé mu jsou poddáni ve všem.⁶⁰⁵ Mistři a kněží Antikristovi mluví lživým jazykem, slouží neúměrně dlouhé liturgie, ctí svaté obrazy a svátky.⁶⁰⁶ Proto všichni spravedliví nehledají milost a přímluvu u nich, ale pouze u Ježíše Krista.⁶⁰⁷ Na závěr Chelčický své posluchače nabádá, aby si vzali příklad ze zápasu Ježíše s ďáblem, pamatovali si, jak byl ďábel přemožen a žili tak, aby, až to bude potřeba, ďábla přemohli také.

Chelčického kázání vyznívá nejradikálněji a nejzlostněji. Je v něm také znát tábořský základ jeho učení. Svůj výklad uvádí ihned do reálné situace odehrávající se v době, ve které káže. Trochu rovněž odkazuje na církevní otce, ale pouze v pár případech. Chelčický nevypráví onen biblický příběh, ale ihned udílí rady podle něj. Jeho výklad je barvitý, věty rozvité a sugestivní.

Jasně tu vysvítá ústřední myšlenka kázání, a sice, že církev je zkažená a její poddaní nemají poslouchat ji, ale pouze Ježíše Krista. Také má pohnout posluchače k tomu, aby začali dodržovat půst. Je nejradikálnější v tom, že otevřeně říká, že se kněží klaní ďáblu. Kritizuje jejich rozmařilost, laxnost vůči půstu a ničemnost vůči svým poddané. V klíčových tématech se taktéž často opakuje. Nelze si nevšimnout, že Chelčický vynechává úvod a do výkladu textu skáče doslova po hlavě. Stejně tak svůj výklad náhle končí, bez jakéhokoliv závěru.

⁶⁰⁵ CHELČICKÝ, Petr. *Postilla I. díl*, s. 256.

⁶⁰⁶ Tamtéž, s. 257.

⁶⁰⁷ Tamtéž, s. 258.

5. Závěr

Jan Rokycana byl jednou z nejdůležitějších osob českého středověku. Narodil se jako syn chudého kováře v malém městě Rokycanech. Ve zhruba dvaceti letech odešel studovat do Prahy a tam se setkal se zakladateli nového náboženského protikatolického směru, s Janem Husem a Jakoubkem ze Stříbra. Poté, co byl Jan Hus v roce 1415 upálen v Kostnici jako kacíř, stanul na jeho uvolněné vůdčí pozici Jakoubek a Rokycana byl vybrán jako jeho následovník.

Nové husitské hnutí se muselo neustále bránit před útoky katolických oponentů. Z toho důvodu také Jakoubek sepsal husitský náboženský program Čtyři pražské artikuly, které byly jejich politickým základem. Po Jakoubkově smrti se do čela husitského hnutí postavil právě Jan Rokycana. Husitské hnutí se v té době rozštěpilo na dvě frakce, a Rokycana stál v čele frakce umírněné. V roce 1435, už jako hlava České husitské církve, vystoupil spolu s ostatními husitskými duchovními na sněmu v Basileji. Po vzájemných jednáních, která probíhala jak v Basileji, tak posléze i v Praze, nakonec došlo v roce 1436 k vyhlášení Basilejských kompaktát, která povolovala přijímání pod obojí způsobou.

Krátce po tomto úspěchu byl Rokycana zvolen za prvního husitského arcibiskupa, ovšem papež ho v této funkci nikdy nepotvrdil. Na konci 30. let 15. století byl vyhnán z Prahy a mohl se vrátit až roku 1448, když Prahu dobyl husitský šlechtic Jiří z Poděbrad, který se stal zemským správcem a později i prvním českým voleným králem. Po jeho boku zůstal Rokycana až do své smrti v roce 1471.

Teologická díla, která zde byla rozebírána mají mnohé společné. Ve všech jasně vyvstává nespokojenost s katolickou církví a situací v Českém království.

Jak už jsem zmínila na začátku, Jan Rokycana musel bezpodmínečně znát postilly ostatních, a na základě jejich znalosti věděl, co již bylo zmíněno, a co může dále rozvinout dle svého názoru. Rovněž si pochopitelně některé myšlenky vypůjčil. Bylo by nereálně předpokládat, že by postilla, dílo s pevně stanovenou oblastí analyzovaných evangelií, a nadto ještě psané osobnostmi, které spojoval jednotný husitský duch, skýtalo nějaké velké odlišnosti. V důležitých a závažných tématech se postilly skutečně příliš neliší. A to především v otázce přijímání pod obojí, které všichni horlivě obhajují, a v otázce „napravení“ katolické církve, ve smyslu odvrhnutí její dosavadní rozmařilosti, simonie, korupce a svatokupectví, a vytvoření z ní opět církve čisté a chudé, jaká bývala v dobách prvních křesťanů.

I přesto ale lze najít v jednotlivých postillách drobné odlišnosti. Především si můžeme všimnout, že Jan Rokycana má, na rozdíl od ostatních, vřelý srdečný úvod a jeho projev je uhlazený a kultivovaný. Jeho osobní zvláštností navíc je, že se během kázání obrací přímo na posluchače a pokládá jim otázky. Je dost možné, že se mu na ně dostalo několika odpovědí, či, že snad dokonce rozpoutal v kostele diskuzi.

V porovnání s radikálním a rozhorleným Petrem Chelčickým působí jeho kázání uklidňujícím dojmem. Na vykládaný biblický příběh se dívá zcela jiným pohledem, nežli jeho předchůdci, ale i tak je jeho výklad srozumitelný a dobře pochopitelný. V jeho kázání také nezaznívají tak časté narážky na aktuální politickou situaci, pouze pokud se týká neutěšené situace v katolické církvi.

Svá kázání zakončuje prostě, krátkou prosbou k Bohu, aby dal jeho společenství sílu na boj s jejich nepřáteli, a prostým slovem *Amen*. Tím se ovšem, kromě Chelčického, loučili všichni.

Kromě těchto několika drobných odlišností lze samozřejmě nalézt mnoho společných drobností, jako je jednoduchý a srozumitelný výklad, nepouští se do složitých filozofických výkladů a místo toho používá různé příklady a přirovnání. Rovněž Rokycana, stejně jako Jan Hus, odkazuje na církevní otce, včetně sv. Řehoře a sv. Augustina.

Rovněž můžeme, i navzdory jen krátkému fragmentu, najít společné znaky u Jakoubka ze Stříbra, což je, vzhledem k tomu, že to byl Rokycanův učitel a velký vzor, zcela samozřejmé a očekávatelné.

Jan Rokycana svým politickým vlivem a literárním dílem přispěl do obrovského reformního hnutí, které nenávratně zvrátilo do té doby neotřesitelnou pozici katolické církve. Díky němu se České království vymanilo z papežského vlivu dohledu a vytvořilo si vlastní českou husitskou církev, která podléhala pražskému arcibiskupovi, nikoliv římskému papeži. Katolická církev za Rokycanova úřadování ztratila mnoho vlivu a citelně zeslábla. Také díky tomu se mohly v následujícím století zrodit hned dva nové reformní směry, luteránský a kalvínský, které oslabily a zmenšily katolický vliv ještě víc. Rokycanův odkaz dodnes přetrvává v podobě Československé církve husitské i v povědomí mnoha českých vlastenců.

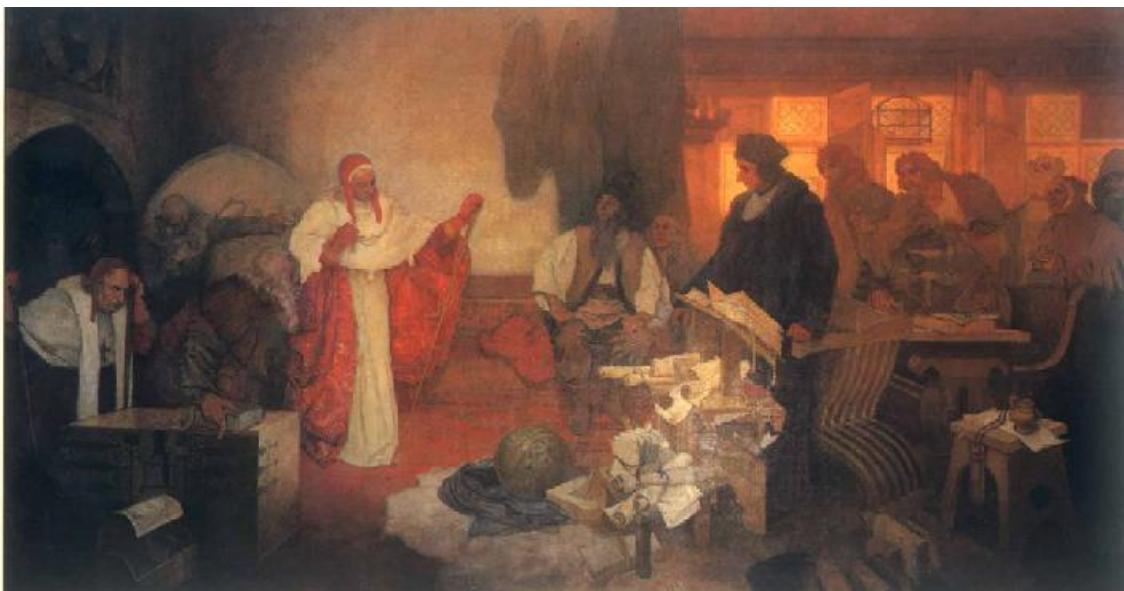
6. Obrazová příloha

Mikoláš Aleš: Prokop Holý v čele českého poselstva přijíždí do Basileje. V popředí je vidět Jan Rokycana v kněžské čapce, společně se svým osobním znakem.⁶⁰⁸

Dostupné z <http://www.bitvaudomazlic.cz/vyznam-bitvy.php#prettyPhoto>

⁶⁰⁸ <http://www.bitvaudomazlic.cz/vyznam-bitvy.php#prettyPhoto>

Alfons Mucha: Mistr Jan Rokycana na koncilu basilejském (1933). Obraz ze zasedací síně rokycanské radnice.⁶⁰⁹

Dostupné z http://encyklopedierokycan.sweb.cz/masarykovonamesti2.htm#_ftn2

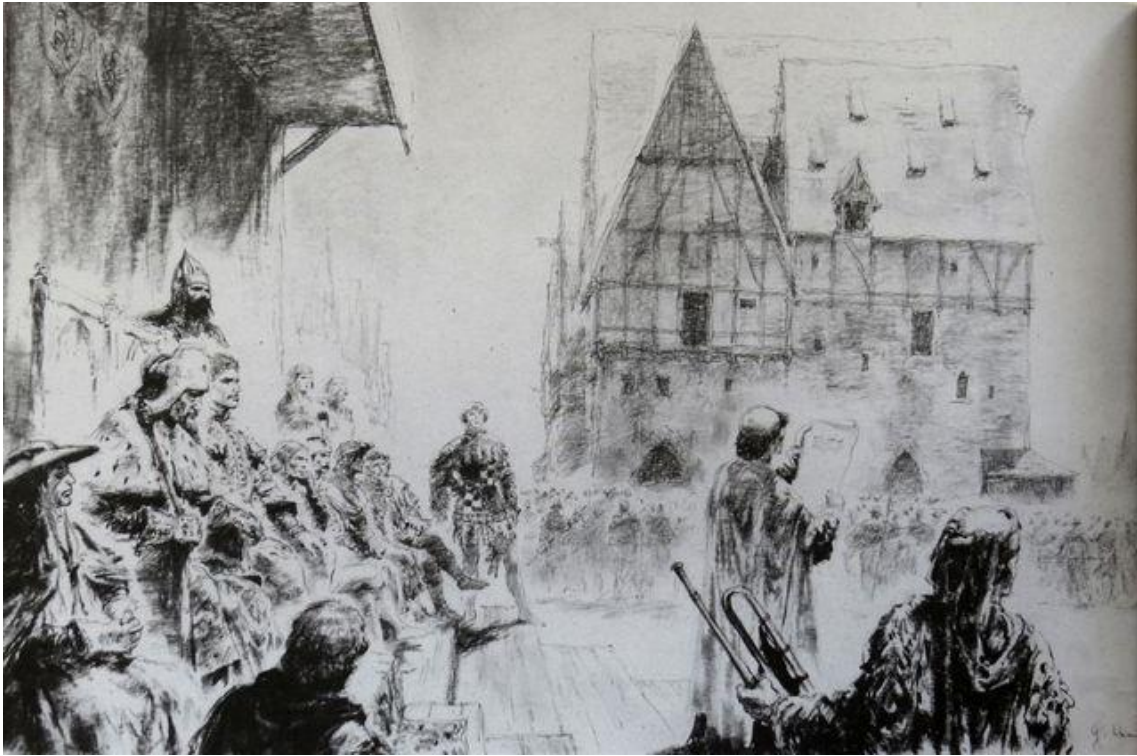
⁶⁰⁹ http://encyklopedierokycan.sweb.cz/masarykovonamesti2.htm#_ftn2

Dvě kompaktní desky z kaple Božího těla na pražském Karlově náměstí s citátem usnesení Basilejských kompaktát v češtině a latině, podepsaným papežem a císařem, vytesané do kamene.⁶¹⁰

Dostupné z <http://www.bitvaudomazlic.cz/vyznam-bitvy.php#prettyPhoto>

⁶¹⁰ <http://www.bitvaudomazlic.cz/vyznam-bitvy.php#prettyPhoto>

Gustav Krum: Prohlášení basilejských kompaktát v Jihlavě roku 1436.⁶¹¹

Dostupné z <http://www.svatosi.cz/?p=938653>

⁶¹¹ <http://www.svatosi.cz/?p=938653>

Jan Rokycana coby husitský arcibiskup slouží bohoslužbu. Jeho pomocník podává laikům pod obojí způsobou.⁶¹²

⁶¹² BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVÁČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek VI. 1437-1526, s. 15.

Král Jiří z Poděbrad (*Codex Hasenburgiens*).⁶¹³

⁶¹³ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 28.

7. Resumé

This diploma thesis deals with the life and work of the renowned Czech Hussite theologian and the first Hussite Archbishop John of Rokycany. He was born in 90s of 14. century in Rokycany. This diploma thesis deals with his childhood and studies at Charles University in Prague. After finishing his studies, he became a head of the moderate Hussite fraction, along with his master Jakoubek of Stříbro.

After his death, he took a leading role himself. As a head of Czech Hussites he acted with Catholic Consil of Basle in 1435, where he negotiated for his country so called Basel Compacts, a permission for receiving of bread and wine at the mass. Shortly after he was elected as the first Czech Parliament Hussite archbishop. But his function has never been confirmed by the Pope.

For many years Rokycana stood alongside the first elected Czech King George of Podebrady. He died in 1471, a mere month before death of King George of Podebrady. In the next part of this diploma thesis some of his works are analyzed and then compared with works of his contemporaries and colleagues in the Hussite Church.

8. Seznam použité literatury

1. Knihy

ANTONÍN, Robert, RYANTOVÁ, Marie a Petr VOREL, ed. *Čeští králové*. Praha: Paseka, 2008. Historická paměť. ISBN 978-80-7185-940-6.

BARTOŠ, F.M. M. *Jakoubek ze Stříbra, spolubojovník a nástupce Husův*. Příbram : Rada starších CČS, 1936.

BARTOŠ, František Michálek. *Světcí a kacíři*. Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1949. Spisy Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké.

BARTOŠ, František Michálek. *Literární činnost M. Jana Rokycany, M. Jana Příbrama, M. Petra Payna*. Praha, 1928. Sbírká pramenů k poznání literárního života československého.

BARTOŠ, František Michálek. *Z Husových a Žižkových časů*. Praha: B. Kočí, 1925.

BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek V. 1402-1437. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 80-7185-296-1.

BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek VI. 1437-1526. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 80-7185-264-3.

BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*. České Budějovice: Němec Bohumír - Veduta, 2013. ISBN 978-80-86829-86-9.

CIRONIS Petros: *Historie města Rokycan. Rokycany od 10. stol. do vlády Vladislava II.* sešit I. (druhé doplněné a opravené vydání). Státní okresní archiv Rokycany 1996.

CIRONIS, Petros, ed. *Život a dílo Mistra Jana z Rokycan: svědectví Zdeňka Nejedlého, Kamila Krofty, Martina Kozáka a Josefa Teigeho : 600. výročí narození Mistra Jana z Rokycan, 1397-1997*. Rokycany: Státní okresní archiv, 1997.

ČECHURA, Jaroslav. *Královská trilogie*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7360-634-3.

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Dějiny Univerzity Karlovy*. Redaktor Josef PETRÁŇ, redaktor Michal SVATOŠ, redaktor František KAVKA. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-968-3.

Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. Díl IV. - V / podle původních pramenů vypravuje František Palacký. -- 3. vyd., otisk podle původního vyd.. -- Praha : František Strnad, 1940. -- s. 907-1684, [5] s. obr. příl. : il.

DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Čierna kráľovná Barbora Celjská: životný príbeh uhorskej, rímsko-nemeckej a českej kráľovnej (1392-1451)*. Vydanie I. ISBN 978-80-85501-60-5.

EVANS, G. R. *Stručné dějiny kacířství*. Praha: Volvox Globator, 2006. Diagramma. ISBN 80-720-762-13.

FRAIS, Josef. *Jiří z Poděbrad: král dvojího lidu*. Třebíč: Akcent, 2006. ISBN 80-7268-382-9.

FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*. Praha: Práh, 2014. ISBN 978-80-7252-506-5.

HALAMA, Ota a Pavel SOUKUP, ed. *Jakoubek ze Stříbra: texty a jejich působení*. Praha: Filosofia, 2006.

HRACHOVÁ, Hana, David BOREK a Aleš ČESAL A KOL. *Rokycany*. Praha: Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-100-2.

HRUBÝ, Hynek. *České postilly, studie literárně a kulturně historická*. Praha: Nákladem jubilejního fondu král. české společnosti nauk, 1901.

Dostupné z <https://archive.org/stream/eskpostillystu00hrub#page/n5/mode/2up>

CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2556-2.

JUROK, Jiří. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*. České Budějovice: Veduta, 2006. ISBN 80-86829-22-7.

KALOUS, Antonín. *Matyáš Korvín (1443-1490): uherský a český král*. České Budějovice: Veduta, 2009. Koruna. ISBN 978-80-86829-48-7

KROFTA, Kamil. *Mistr Jan Rokycana*. Přednáška prosloušená dne 25. března 1911 v Rokycanech. Rokycany, 1911.

KUBALÍK, Josef. *Zápas o pojetí církve*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-048-6.

MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Studie s výběrem z archivních dokumentů. Praha: Svobodné slovo, 1967.

MAREK, Jindřich. *Jakoubek ze Stříbra a počátky utrakvistického kazatelství v českých zemích: studie o Jakoubkově postile z let 1413-1414*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2011. ISBN 978-80-7050-593-9.

PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*. 2. čes. vyd., přetisk vyd. z r. 1974. Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-7017-840-x.

ROKYTA, Jan. *Doba a dílo Petra Chelčického*. Blansko: ALMI, 2013. ISBN 978-80-87494-05-9.

SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Česká historie. ISBN 978-80-7422-374-7.

SOUKUP, Pavel. *Reformní kazatelství a Jakoubek ze Stříbra*. Praha: Filosofia, 2011. ISBN 978-80-7007-359-9.

ŠMAHEL, František. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 978-80-7422-155-2.

URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny. Díl 3. Část 3, Věk poděbradský. Kn 4. a 5., Čechy za kralování Jiříka z Poděbrad*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1930.

Vědecká konference o životě, díle a historickém významu Mistra Jana z Rokycan: materiály z konference konané v Muzeu Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech ve dnech 27.-28.2.1997. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1997. Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, 3/1997.

VLČEK, Emanuel. *Fyzické osobnosti českých panovníků: atlas kosterních pozůstatků českých králů přemyslovské a lucemburské dynastie s podrobným komentářem a historickými poznámkami*. Praha: Vesmír, 2000. Postavy českých dějin očima antropologa. ISBN 80-85977-29-x.

2. Odborné články

ŽÁN, Josef. Mistr Jan Rokycana očima lékaře. In *Plzeňský lékařský sborník*, č. 73, 2007. ISSN 0551-1038.

3. Prameny

BOUBÍN, Jaroslav a Jana ZACHOVÁ. *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan: vydáno u příležitosti 600. výročí narození Mistra Jana z Rokycan*. Rokycany: Státní okresní archiv, 1997.

HUS, Jan. *Dcerka (O poznání cesty pravé k spasení)*, Praha: Kalich, 1995. Dostupné z <http://www.sesity.net/elektronicka-knihovna/dcerka.pdf>

HUS, Jan. *O církvi*. Přeložili a poznámkami opatřili František M. Dobiáš a Amedeo Molnár. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1965.

HUS, Jan. *Postilla*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1900.

CHELČICKÝ, Petr. *Postilla 1. díl*. K vydání upravil Emil Smetánka. Praha: Comenium, 1903.

CHELČICKÝ, Petr, HOLINKA, Rudolf, ed. *Traktáty Petra Chelčického: o trojím lidu : o církvi svaté*. Praha: Melantrich, 1940. Odkaz minulosti české.

JAKOUBEK ZE STRÍBRA, ČEJKA, Mirek a Helena KRMÍČKOVÁ, ed. *Dvě staročeská utrakvistická díla Jakoubka ze Stríbra*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4843-0.

KAŠPAR, Jaroslav, PORÁK, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Svoboda, 1980.

M. Jan Rokycana, obránce pravdy a zákona Božího / výbor z kázání, obrany kalicha a z listů uspoř., úvodem a pozn. opatřil PhDr František Šimek. -- 1. vyd.. -- Praha : Jan Laichter, 1949.

PICCOLOMINI SILVIO, Enea. *Historia Bohemica: Historie česká*. Přeložil Alena HADRAVOVÁ, přeložil Dana MARTÍNKOVÁ, přeložil Jiří MATL. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1998. Fontes rerum Regni Bohemiae (FRRB). ISBN 8085917408.

ROKYCANA, Jan. *Postilla. Díl 1.* / vydal František Šimek. Praha: Česká akademie věd a umění, 1928.

VANĚČEK, Václav a Jiří KEJŘ. *Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého Krále Jiřího z let 1462-1464.* Přeložil Jaromír KINCL. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964.

4. Internetové zdroje

<http://www.bitvaudomazlic.cz/vyznam-bitvy.php#prettyPhoto>

http://encyklopedierokycan.sweb.cz/masarykovonamesti2.htm#_ftn2

<http://www.svatosi.cz/?p=938653>

<http://www.biblenet.cz/app/b?book=Matt&no=4>

<http://www.biblenet.cz/app/b?book=Cor2&no=6>